ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ИНВЕСТИРАМЕ ВЪВ ВАШЕТО БЪДЕЩЕ!

БЪЛГАРСКО ПРАВИТЕЛСТВО

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ

НА ПАЗАРА НА ТРУДА И ИКОНОМИЧЕСКАТА СРЕДА
В ТРАНСГРАНИЧНИТЕ РЕГИОНИ ПО РЕКА ДУНАВ В БЪЛГАРИЯ, С ФОКУС ВЪРХУ ЦЕЛЕВИТЕ СЕКТОРИ – ТУРИЗЪМ, СЕЛСКО СТОПАНСТВО И ИКТ

Изготвен от „СЕВЕР-ИЗТОК КОНСУЛТ“ ЕООД

По проект „Трансгранична смесени центрове за устойчива заетост. в областта на информационните технологии, туризма и селското стопанство с акроним SEM – Centers“, код на проекта 16.4.2.077, финансиран по програма ИНТЕРРЕГ V-A Румъния – България

ROMANIA - BULGARIA

Interreg

www.interregrobg.eu

СЪДЪРЖАНИЕ

СЪКРАЩЕНИЯ 3
РАЗДЕЛ I. УВОД 4
1.1. ЦЕЛ НА АНАЛИЗА 4
1.2. ОБЕКТ, ПРЕДМЕТ, ОБХВАТ И МЕОДИ 4
РАЗДЕЛ II. ИНФОРМАЦИЯ ЗА ПАЗАРА НА ТРУДА В ТРАНСГРАНИЧНИЯ РЕГИОН 6
2.1. ДРСЗ – МОНТАНА (области Видин, Враца, Монтана) 6
2.2. ДРСЗ – ЛОВЕЧ (области Ловеч, Плевен, Велико Търново, Габрово) 8
2.3. ДРСЗ – РУСЕ (области Русе, Силистра, Търговище, Разград) 10
2.4. ДРСЗ – ВАРНА (области Варна, Шумен, Добрич) 11
2.5. ОБОБЩЕНИЕ 15
РАЗДЕЛ III. ИКОНОМИЧЕСКА СРЕДА В ТРАНСГРАНИЧНИЯ РЕГИОН 18
3.1. ИКОНОМИЧЕСКО И СОЦИАЛНО-ДЕМОГРАФСКО СЪСТОЯНИЕ ПО ОБЛАСТИ В ТРАНСГРАНИЧНИЯ РЕГИОН 18
3.2. ДУНАВСКИТЕ ОБЩИНИ – СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПРОФИЛ 30
3.3. РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО, ТУРИЗМА И ИКТ 33
3.3.1. СЕЛСКО СТОПАНСТВО 34
3.3.2. ТУРИЗЪМ 39
3.3.3. ИНФОРМАЦИОННИ И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИИ ТЕХНОЛОГИИ 44
РАЗДЕЛ IV. ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ОБОБЩЕНИЕ 46
ПРИЛОЖЕНИЕ 1 – СРАВНИТЕЛНИ ТАБЛИЦИ 52
РАЗДЕЛ V.СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ТРАНСГРАНИЧНИТЕ РЕГИОНИ ПО РЕКА ДУНАВ В БЪЛГАРИЯ, С ФОКУС ВЪРХУ ЦЕЛЕВИТЕ СЕКТОРИ – ТУРИЗЪМ, СЕЛСКО СТОПАНСТВО И ИКТ (ПРОЕКТ) 64

СЪКРАЩЕНИЯ

ЕВРОСТАТ	Статистическа служба на Европейската комисия
НСИ	Национален статистически институт
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
АЗ	Агенция по заетостта
ДБТ	Дирекция „Бюро по труда“
ДРСЗ	Дирекция „Регионална служба по заетостта“
МЗХГ	Министерство на земеделието, храните и горите
ИНТЕРРЕГ	Програмата за Трансгранично Сътрудничество Румъния – България
ЕС	Европейски съюз
ЕСФ	Европейски Социален Фонд
EURES	Мрежа за европейски услуги за заетост
ЗНЗ	Закон за насърчаване на заетостта
НПДЗ	Национален план за действие по заетостта
ОП РЧР	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
ЗП	Земеделски производител
ИПИ	Институт за пазарна икономика
ЧПИ	Чуждестранни преки инвестиции
ПСОВ	Пречиствателна станция за отпадни води
МСП	Малки и средни предприятия
БВП	Брутен вътрешен продукт
ВП	Вътрешен продукт
БДС	Брутна добавена стойност
МРЗ	Минимална работна заплата
ТРЛ	Търсещо работа лице
СРМ	Свободно работно място

РАЗДЕЛ I. УВОД

1.1. ЦЕЛ НА АНАЛИЗА

Настоящият сравнителнен анализ е част от дейностите по Проект „Трансгранична устойчива заетост. Смесени центрове в областта на информационните технологии, туризма и селското стопанство с акроним SEM – Centers“, код на проекта 16.4.2.077, финансиран по Програма Интеррег V-A Румъния-България.

Той цели да определи пазара на труда и икономическата среда в трансграничните региони по река Дунав в България с фокус върху целевите сектори - туризъм, селско стопанство и ИКТ.

Анализът включва информация за три годишен период и сравнение на ресурсите на регионите в по-горе посочените сектори; пречките за успешни инвестиции и за икономическо им развитие. Направените обощения и изводи могат да подпомогнат заинтересованите страни да разработят мерки за подобряване икономическото и социално състояние на региона, както и да развият съвместни мероприятия за подобряване сътрудничеството между двете гранични държави България и Румъния.

1.2. ОБЕКТ, ПРЕДМЕТ, ОБХВАТ И МЕОДИ

Обект на анализа е пазара на труда и икономическото състояние на трансграничния регион. Обект на изследването, залегнало в основата на анализа са: (1) безработни, търсещи работа и социални групи в неравностойно положение в областта на туризма, селското стопанство и ИКТ и (2) организации и институции, вкл. инвеститори в областта на туризма, селското стопанство и ИКТ, местните власти и други заинтересовани социални групи или институции.

В съответствие с поставената цел се подготвиха 2 въпросника, предоставени по електронен път и чрез интервю, като се извърши:

1. Събиране и обработване на данни от безработни, търсещи работа и социални групи в неравностойно положение в областта на туризма, селското стопанство и ИКТ в трансграничните региони по река Дунав в България чрез анкетни карти попълнени по електронен път, съдържащи 5 въпроса.
2. Събиране и обработване на данни от различни организации и институции, вкл. инвеститори в областта на туризма, селското стопанство и ИКТ, местните власти и други заинтересовани социални групи или институции в трансграничните региони по река Дунав в България чрез попълване на електронни анкетни карти, съдържащи 5 въпроса.

Извадката за изследването се организира отделно за всяка област от трансграничния регион. При нейното формиране се спазва принципа на принадлежност според броя на населението в трите типа населени места – областен град, други градове от областта и села.

Информацията се анализира на ниво област, която има граница с Румъния, а именно: Видин, Монтана, Враца, Плевен, Велико Търново, Русе, Силистра и Добрич.

Всяка от 8-те области е представена отделно, с описание на икономическото и социално състояние. След това е направен опит 8-те области да се представят в сравнителен вид, като сравнението е илюстрирано и в сравнителни таблици между най-слабо развитата област Видин, спрямо всяка една от останалите 7 области.

Информацията за пазара на труда в трансграничния регион в раздел 2 е изготвена като са взети предвид данни на 4-те Дирекции Регионални служби по заетостта към Агенцията по заетостта, към които се намират областите от анализирания регион, а именно ДРСЗ-Монтана (за области Видин, Монтана и Враца), ДРСЗ-Ловеч (за области Плевен, Велико Търново), ДРСЗ-Русе (за области Русе, Силистра) и ДРСЗ-Варна (за област Добрич).

Приложени са сравнителни таблици по ключови показатели за анализа, като се сравняват всяка област от региона с най-слабо развитата област – Видин и всяка област от региона с най-силно развитата – Русе.

При изготвянето на анализа са ползвани материали, графики и статистическа информация от Агенция по заетостта, Дирекции регионална служба по заетостта, Националния статистически институт и Института за пазарна икономика.

РАЗДЕЛ II. ИНФОРМАЦИЯ ЗА ПАЗАРА НА ТРУДА В ТРАНСГРАНИЧНИЯ РЕГИОН

Информацията в този раздел е събрана и анализирана на база проведените анкетни проучвания и анализите за първото шестмесечие на 2017 година на Дирекциите регионални служби по заетостта към Агенцията по заетостта, които за региона са ДРСЗ – Монтана, ДРСЗ – Ловеч, ДРСЗ – Русе и ДРСЗ – Варна.

Мисията на Агенцията по заетостта(АЗ) и нейните териториални поделения, като обществен трудов посредник, е да изпълнява държавната политика по заетостта и защита на пазара на труда, да извършва посредническа дейност за намиране на работа, да организира професионална квалификация, да реализира програми и насърчителни мерки по ЗНЗ и проекти по Оперативната програма „Развитие на човешките ресурси" (ОП РЧР).

Дирекциите „Регионална служба по заетост" са фактор за регулиране на дисбалансите в търсенето и предлагане на труд, породени от неравномерното развитие на региона и неблагоприятната демографска характеристика на работната сила. Чрез своята активна политика на трудово посредничество на първичния и вторичния пазар на труда ДРСЗ и техните териториални поделения подкрепят неговото балансиране и стабилизиране. Икономическата среда, която е в постоянна промяна, изисква идентична реакция от страна на публичните услуги. Пазарът на труда е изправен пред нарастващите технологични иновации, икономически натиск, финансови ограничения, нови работни места („бели", „зелени" и в цифровия сектор) и демографските промени.

Състоянието на пазара на труда в четирите регионални служби в региона за първата половина на 2017 година се анализа в едногодишен период.

2.1. ДРСЗ – МОНТАНА (области Видин, Враца, Монтана)

Подобряване функционирането на пазара на труда и повишаване на качеството на работата и ефективността на предоставяните услуги се постига чрез: прилагане на гъвкав, индивидуален или интегриран подход при предоставяне на посреднически услуги на безработните лица за прехода им към бърза и устойчива заетост; оказване на подкрепа на лицата от неравнопоставени групи на пазара на труда, вкл. от ромски произход, за включването им в пазара на труда чрез индивидуален и диференциран подход; информиране и консултиране за кариерно развитие в център „Работа" и Кариерни центрове към ДРСЗ; индивидуално професионално ориентиране и самоинформиране; насърчаване на работодателите да разкриват нови работни места за качествена и устойчива заетост на ТРЛ на първичния пазар на труда и подпомагането им за бърза заетост на обявените работни места; провеждане на форуми „Ден на работодателя";

Това води до стабилизиране равнището на безработица и пазара на труда в региона, като са постигнати следните показатели:

- средногодишно равнище на безработица – 16,4% средномесечно за полугодието при годишен план 16.3% или с 0.1 п.п. по-високо;

- активирани неактивни лица – 660 лица и 5.6% от новорегистрираните при годишен план 979 лица и 3.7% от новорегистрираните.
- новорегистрирани заети, учащи, пенсионери спрямо всички новорегистрирани – 47 лица или 0.4% от новорегистрираните при годишен план 380 лица и 1,4 % от новорегистрираните;
- заети СРМ на първичния пазар – 4298 лица;
- СРМ, незаети повече от 1 месец спрямо общия брой обявени СРМ – отчет 14.9% при план 11,7% (увеличение с 3.2 процентни пункта от планираното);
- обхванати в дейности за ромско включване – 2809 лица при план 4960 лица;
- включени в дейности по индивидуално професионално ориентиране – 8797 лица при план 20000 лица;
- включени в дейности по групово професионално ориентиране – 4162 лица при план 8000 лица;
- постъпили на работа лица на първичния пазар на труда – 6484 лица при план 12200 бр.;
- започнали работа лица след участие в трудовите борси – 268 лица.

За повишаване на заетостта чрез реализиране на програми, проекти и мерки по Закона за насърчаване на заетостта в района се включени в заетост по програми общо 1 832 безработни лица, а в обучение 762 безработни лица, средства от ДБ – 2 323 077 лв.; включени в заетост по мерки общо 654 безработни лица, средства от ДБ – 428 526 лв.

Специално внимание се обръща на младежите, за обучението и заетостта на които са предприети следните мерки:

- включени 1050 до 29 г. младежи в Ателие за търсене на работа - съобразно идентифицираните потребности при план 2039;
- младежи, получили индивидуално консултиране от мениджър на случай съобразно идентифицираните потребности - 48;
- младежи, получили услуга от психолог – индивидуално и/или групово консултиране - съобразно идентифицираните потребности - 336;
- проведени 2 младежки трудови борси от 4 планирани;
- постъпили на работа безработни младежи до 24 г. на ППТ спрямо всички постъпили на ППТ – 9.2%
- постъпили на работа безработни младежи от 25 г. до 29 г. на ППТ спрямо всички постъпили на ППТ – 13.1%
- намален средногодишен брой на регистрираните младежи на възраст до 24 г.- изпълнение 1835 при план 1500 бр. или с 335 броя ср.мес. повече;
- намален средногодишен брой на регистрираните младежи на възраст от 25 г.до 29 г. – изпълнение 2466 при план 2100 бр. или с 366 броя ср.мес. повече;
- включени в заетост по програми общо 1 832 безработни лица, в т.ч. в нова заетост – 888 безработни лица, в обучение 762 безработни лица, средства от ДБ – 2 323 077 лв.;
- включени в заетост по мерки общо 654 безработни лица, в т.ч. в нова заетост – 202 безработни лица, средства от ДБ – 428 526 лв.

Насърчаване на свободното движение на работниците в рамките на ЕС.

Насърчаване и подпомагане на трудовата мобилност в рамките на Европейската мрежа за заетост EURES чрез предоставяне на услуги по информиране, консултиране и посредничество на търсещи работа лица и работодатели от България и другите страни от ЕС/ЕИП и Швейцария е постигнато чрез:

- 49 броя Ателиета за търсене на работа на тема „EURES мрежата и професионалната мобилност в Европа";
- 14 информационни събития за ТРЛ;
- 10 информационни събития за учащи;
- 3530 предоставени услуги информиране и консултиране, от които 2579 индивидуално
- проведени са 3 интервюта за ягодоберачки в Испания.

2.2. ДРСЗ – ЛОВЕЧ (области Ловеч, Плевен, Велико Търново, Габрово)

Намаляване на регионалните и структурни различия в предлагането на работна сила.

Достигнатото средномесечно равнище за периода януари – юни е 9.3%, което е с 0.6 пункта по-високо от планираното. То е с 2.2 пункта по-ниско в сравнение с полугодието на предходната година (11.5%).

За полугодието на 2017 година, предлагането на работна сила на пазара на труда в региона бележи намаление. Средногодишният брой на регистрираните безработни за шестмесечието е 30 342 души, което е с 7 228 човека (19.2%) по-малко от I полугодие на 2016 година (37 570 лица).

В края на м. юни безработните достигат 27 152, а равнището на безработица е 8.3%. Сравнен с данните към 31.12.2016г., броят на безработните намалява с 4078 души (13.1%), а равнището на безработица с 1.3 % пункта.

През полугодието безработните с продължителност на регистрация от 6 до 12 месеца са се увеличили с 397 спрямо разчета, а относителния им дял към средногодишния брой на безработица е 17.1%, при разчетен дял за 2017г от 17.0%.

За отчетното шестмесечие на 2017 г. средно месечният брой на ПБЛ е 12324. Отчита се относителен дял на групата от 40.6% съотнесен към средногодишния брой на регистрираните безработни за полугодието /30 342/, при разчет 42.5% в същото съотношение.

Регистрираните младежи до 24 г. за първо полугодие на 2017 г. са 1 691 лица, а младежите от 25 г. до 29 г. за първо полугодие на 2017 г. са 2 532 лица.

Безработните на възраст над 50 години за първо полугодие на 2017 г. са 12 716 лица. ДБТ в Ловешки регион работят активно с ТРЛ над 50 години, тъй като голяма част от тях по различни обективни причини са неактивни клиенти. Лицата се включват в мотивиращи и активиращи мерки за постигане на активно поведение на пазара на труда и включване в заетост. За първите шест месеца на 2017 г. 1 051 лица са включени в услугата „Ателие за търсене на работа", а в групови мероприятия за професионално ориентиране са участвали 786 лица.

Без квалификация, с основно и по-ниско образование са 12018 лица. Относителният дял на групата е 39.6% съотнесен към ср.год. брой на регистрираните безработни за полугодието /30 342/.

От общия брой активирани неактивни лица, активираните младежи до 24 години са 187 лица с натрупване, при разчет от 233 лица за 2017 г.

От общия брой активирани неактивни лица, активираните младежи до 29 години са 264 лица с натрупване, при разчет от 359 лица за 2017 г. За I полугодие на 2017 г. безработните младежи до 29 год. са с 95 лица под разчета за годината.

Постигнато е подобряване функционирането на пазара на труда чрез повишаване ефикасността и качеството на посредническите услуги по заетостта.

През отчетния период са обявени 12403 работни места. През 2017 г. търсенето на работна сила в региона е нараснало и заявените не субсидирани работни места са с 947 места /с 8.3%/ повече в сравнение с предходната година.

В бюрата по труда от Ловешки регион за отчетното шестмесечие на 2017 г. се отчитат 7 869 заети СРМ.

От общия брой на заетите РМ 353 са за работническа професия /постигнато е 47.1% изпълнение на показателя при разчет 750/, а за специалисти броят е 484 или 28.5% изпълнение при план 1 700.

Постъпили на работа на първичен и вторичен пазар на труда през отчетния период са 16434 лица.

През първото шестмесечие на 2017 г. в бюрата по труда от региона 2183 младежи на възраст от 25 г. до 29 г. са включени в заетост като е постигнато 46.6% изпълнение на показателя. От тях на първичен пазар са устроени 1 780 младежи и в субсидирана заетост са включени 403 младежи.

На базата на натрупания опит и с цел да се улесни достъпът на търсещите работа лица до информация за свободните работни места и за осигуряване на пряк контакт и договаряне с работодателите, през 2017 г. е планирано да се проведат 18 трудови борси: 9 общи, 5 специализирани за младежи, 1 специализирана трудова борса с насоченост към сферата на селското стопанство, 1 специализирана трудова борса с насоченост към лица в неравностойно положение, 1 специализирана трудова борса с насоченост към сферата на електрониката и приборостроенето и 1 специализирана трудова борса с насоченост към продължително безработни лица и лица над 50 години. Проведени са 14 борси. На тях са присъствали 1 576 търсещи работа лица и 268 работодатели, които са обявили 1 258 свободни работни места.

През 2017 г. стартира провеждането на инициативата „Ден на работодателя" като за първото полугодие на 2017 г. в ДБТ от региона са проведени 12 информационни форуми, инициирани от ДБТ В.Търново, ДБТ Габрово, ДБТ Павликени, ДБТ Троян, ДБТ Свищов, ДБТ Ловеч и ДБТ Левски. Присъствали са 252 търсещи работа лица, обявени са 87 СРМ от 13 работодатели. В резултат 51 лица са започнали работа, от които 43 са били регистрирани в ДБТ.

През отчетния период на работа са започнали 828 лица, от тях 444 са регистрирани в ДБТ, след участие в трудовите борси и други информационни форуми.

Насърчаване на свободното движение на работниците в рамките на ЕС.

Провежданата политика на националния пазар на труда, неделима част от Европейския трудов пазар, насърчава трудовата мобилност като средство за преодоляване на безработицата, справяне с дисбалансите на търсене и предлагане на работна сила в различните страни и региони в Европа и ефективно посредничество за търсещите работа лица и работодателите. EURES мрежата осъществява обмен на работни места и информация в Европейското икономическо пространство. Европейската мрежа за заетост EURES предоставя услуги по информиране, консултиране и посредничество на търсещите работа лица и работодателите и работи в тясно сътрудничество със социални партньори и други заинтересовани страни.

През първото шестмесечие на 2017 г. са проведени общо 89 EURES Информационни мероприятия/групови консултации с търсещи работа лица. На организираните 17 информационни дни за ученици и студенти са присъствали 279 лица. Проведени са 62 Ателиета за търсене на работа, които са посетени от 646 безработни лица. Проведени са 10 информационни дни за нерегистрирани търсещи работа лица в ДБТ Ловеч и ДБТ Габрово, които са посетени от 163 лица.

На проведени в ДБТ от региона 7 общи или специализирани трудови борси EURES мрежата присъства с щандове, които бяха посетени от общо 94 търсещи работа лица. Индивидуално са консултирани 1 671 регистрирани безработни лица.

За периода са консултирани 69 работодатели, в т. ч. и чуждестранни. Проведен бе информационен ден за работодатели в ДБТ Габрово, на който присъстваха 13 работодатели. 46 работодатели са консултирани в рамките на трудови борси.

След проведените кампании за набиране на селскостопански работници в Испания и Португалия 16 лица от региона бяха одобрени за работа след интервюта.

2.3. ДРСЗ – РУСЕ (области Русе, Силистра, Търговище, Разград)

За подобряване на посредническите услуги за активиране на безработните и неактивните лица, в т.ч. обезкуражените лица, се прилага гъвкав, индивидуален или интегриран подход при предоставяне на посреднически услуги на безработните лица за преход към бърза и устойчива заетост

Средномесечно изчисленото равнище на регистрираната безработица за първото шестмесечие на 2017 година е 10,8%, с 0,2 п.п. под планираната за 2017 г. средногодишна стойност от 11,0%.

Регистрираната безработица в 12-те бюра по труда в Русенски регион през периода януари-юни 2017 г. обхваща 26 931 средномесечен брой *(ср.мес.бр.)* лица. На годишна база се отчита значителен отрицателен прираст от 4496 (-14,3%) лица. Към 30 юни 2017 г. броят на безработните е 24 837 лица, като намалява с 3572 или 12,6% спрямо края на юни миналата година (28 409 лица) и намалява с 2657 (9,7%) в сравнение с края на март 2017 г. (27 494 лица).

В териториален разрез равнището на безработица на годишна база е с отрицателен прираст и в 4-те съставни области, като варира от 1,4 п.п. за Русенска до 1,7 п.п. в Силистренска област и Търговищка област и 2,9 п.п. в Разградска област.

Нивото на показателя в област Русе остава под средното за страната, с намаляване на разликата до 1,1 п.п., при 1,4 п.п. през първите шест месеца на 2016 г.

В останалите три области равнището на безработица остава трайно по-високо от средното за страната (с 4,8 п.п. в Разград; 6,4 п.п. в Силистра и 6,8 п.п. в Търговище). Областите продължават да са сред тези с най-високи стойности на показателя.

Отчита се прираст на нивото на регистрираните от ниските възрастови групи на годишна база - с 2,9 п.п. на младежи до 29 г. /от 8,7% на 11,6% ср.мес./ и с 1,1 п.п. в подгрупата до 24 г вкл. /от 4,6% на 3,5% ср.мес./. Паралелно с това се запазват трайно установените им по-ниски нива спрямо средните за страната /с 2,7 п.п. при младежите до 29 г. и с 0,9 п.п. при тези до 24 г. вкл./

Постигнатите средномесечни относителни тегла на безработните младежи в групите до 24 г. /4,6%/ и от 25 до 29 г. /7,0%/ са съответно с 1,3 и 1,5 п.п. над планираните за годината /3,3% и 5,5%/ и съответно с 0,5 п.п. и 0,8 п.п. над отчетените през 2016 г.

Обявените СРМ на първичен пазар на труда са 8664 през полугодието. Обявените СРМ са с 7,1% повече в сравнение с първото полугодие на 2016 г. в резултат на активната работа с работодателите, проведените 10 трудови борси, по време на които бяха обявени 353 работни места.

През 2017 г. дейността на трудовите посредници в ДБТ се характеризира с целенасочени действия и инициативи за подобряване информираността на работодателите за услугите на ДБТ, включително и чрез създаване на допълнителни екипи от трудови и кариерни консултанти. Използване на различни канали за комуникация, с приоритет посещенията на място, в офиса на работодателя; създаване на нови партньорства, с цел разширяване на обхванатия пазарен дял. Работодателите се насърчават да разкриват нови работни места за качествена и устойчива заетост, вкл. на първичния пазар на труда.

Броят на картотекираните работодатели, реални партньори в ДБТ от Русенски регион, е 10 699 работодатели. Ново картотекираните работодатели през първото полугодие на 2017 г. са 342, от които 23 са определени като ключови. ДБТ Русе са картотекирали 22 ключови работодатели, а ДБТ Попово - 1. Броят на картотекираните работодатели се е увеличил в сравнение с първото полугодие на 2016 г. с 1599. През периода януари –юни са привлечени като нови малко повече работодатели /366/.

Заетите СРМ на първичен пазар са 4166, 97,7% от общо заетите места. Продължават задълбочаващите се несъответствия в качествено отношение между търсене и предлагане на работна сила.

През първото полугодие на 2017 г. съгласно в Русенски регион са проведени 10 трудови борси – 6 общи и 4 специализирани, в т.ч. 2 младежки /в ДБТ-Силистра и Разград/, 1 насочена към ромската общност - ДБТ-Ветово, и 1 в сферата на селското и горското стопанство - ДБТ-Тутракан. 109 работодатели обявиха 352 СРМ. Борсите бяха посетени от 617 търсещи работа. Започнали работа са 281 лица, от които 257 са регистрираните в ДБТ.

Проведени са общо 41 Дни на работодателя:

- Участвали общо 705 търсещи работа лица и 61 работодатели. Заявени общо 197 СРМ в различни браншове – машиностроенето, производството на части и детайли за автомобилната промишленост, производството на санитарни изделия, конфекционното и чорапното производство, мебелната, хранително-вкусовата промишленост, селското стопанство, строителството, туризма, търговията, услугите.
- Най-често дни на работодателя са провеждали ДБТ Русе /17/, Търговище, Силистра, Разград, Тутракан /по 3/, Дулово, Бяла, Ветово, Омуртаг и Кубрат /по 2/ и Попово и Исперих /по 1/.

Представителите на фирмите, участвали в дните на работодателя, в работните и информационните срещи, изказват удовлетворение от възможността да се запознаят с услугите, предоставяни от Агенцията по заетостта и нейните териториални поделения, възможностите и условията за субсидирана заетост и обучения, предлагани от ДБТ.

2.4. ДРСЗ – ВАРНА (области Варна, Шумен, Добрич)

Равнището на безработица в регион Варна в края на шестмесечието е 7,35%. В сравнение със същия период 2016 г. постигнатото средно равнище на безработица е с 1,6 пункта по-ниско.

Към 30.06.2017г. отчетеното равнище на безработица е 5,89%. Това е най-ниското равнище на безработица през последните осем години. Съизмеримо е с отчетеното през юни 2008 г. (5,91%).

През 2017 г. активната политика на пазара на труда е насочена към следните основни целеви групи: безработни младежи до 29 г. с подгрупа до 25г., младежи, които нито се обучават, нито са заети (NEET's) и младежи, отпаднали рано от системата на образованието; продължително безработни лица - без квалификация и с ниско образование, безработни от ромски произход или безработни на социално подпомагане; безработни над 50-годишна възраст - без квалификация и с ниско образование, в предпенсионна възраст или с нетърсена от работодателите професия и специалност; безработни без професия, без квалификация или с нетърсена на пазара на труда професионална квалификация - с ниска или нетърсена на пазара на труда професионална квалификация и недостиг на ключови компетентности, в т.ч. безработни с ниско образование (включително от ромски произход); хора с увреждания; лица извън работната сила, желаещи да работят, в т.ч. обезкуражени лица.

Отчетните данни за средномесечен брой на регистрираните в ДБТ безработни лица показват тенденция на спад във всички наблюдавани неравнопоставени групи на пазара на труда за първото полугодие на 2017 г. спрямо същия период на 2016 г.

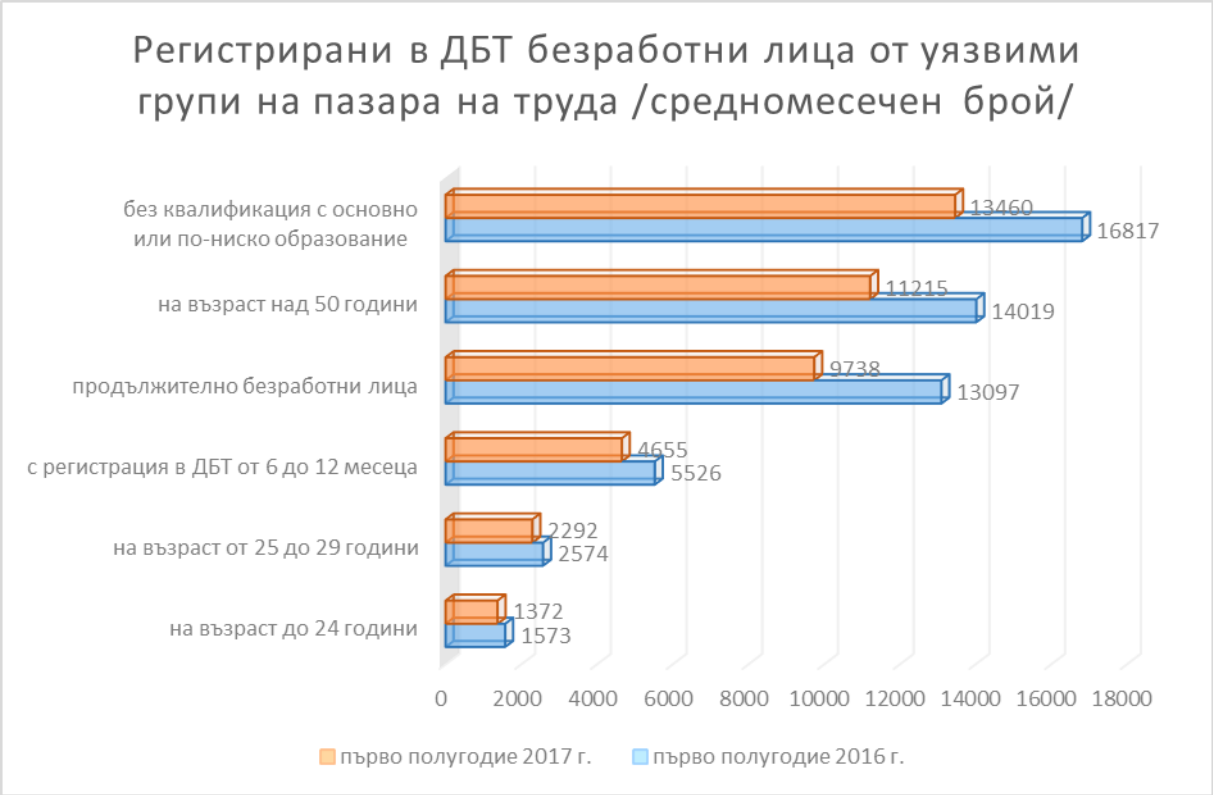

Изменението в относителния дял безработните лица от уязвимите групи на пазара труда спрямо 2016 г., през периода за част от наблюдаваните групи е както следва:

- Безработни лица без квалификация, с основно и по-ниско образование – заемат дял от 48,3% от регистрираните безработни лица през първите шест

месеца на 2017 г. при 49,7% за 2016 г. Достигнато е намаление от 1,3% при заложен спад от 0,6%.

- Безработни лица на възраст над 50 г. – съставляват 40,3% от регистрираните безработни лица през шестмесечието на 2017 г. при 41,4% за 2016 г. Достигнато е намаление от 1,1% при заложен спад от 0,7%;
- Продължително безработни лица – представляват 35,0% от регистрираните безработни лица през полугодието на 2017 г. при 38,6% за 2016 г. Достигнато е намаление от 3,6% при заложен спад от 1,8%;
- Безработни лица с регистрация в ДБТ от 6 до 12 месеца - съставляват 16,7% от регистрираните безработни лица през периода януари - юни 2017 г. при заложен относителен дял от 15,8%, т.е. с 0,9 проценти пункта повече. Спрямо 2016 г. се отчита нарастване на дела на тази група с 0,1%;
- Безработни младежи на възраст от 25 до 29 г. – заемат дял от 8,2% от регистрираните безработни лица за шестмесечието на 2017 г. при заложен относителен дял 7,4%, т.е. с 0,8 проценти пункта повече. Спрямо 2016 г. се отчита нарастване на дела на тази група с 0,4%;
- Безработни младежи на възраст до 24 г. - представляват 4,9% от регистрираните безработни лица за първите шест месеца на 2017 г. при заложен относителен дял 4,2%, т.е. с 0,7 проценти пункта повече. Спрямо 2016 г. се отчита нарастване на дела на тази група с 0,2%.

Извършва се активна работа за оказване на подкрепа на лицата от неравнопоставени групи на пазара на труда за усвояване на умения за участие на пазара на труда и по-успешно включването в трудова заетост. Прилага се индивидуален подход към всяко лице и целенасочено се предоставят специализирани услуги с цел устройване на работа на лицата от рисковите групи. За превенция на продължителната безработица приоритетно се предоставят посреднически услуги на лицата с престой в ДБТ повече от 9 месеца и мотивиране за активно поведение на пазара на труда с цел устройване на работа и недопускане на изпадане в състояние на дълготрайна безработица. За намаляване на относителния дял на младежите спрямо общия брой регистрирани безработни ще продължи активната работа на трудовите посредници с младите хора (прилагането на индивидуален подход, информиране, консултиране и мотивация), включването на младежите в Ателие за търсене на работа, провеждането на информационни дни с младежи, включване в обучение, съдействие за включване в трудова заетост.

В резултат на работа на ромски и младежки медиатори с неактивни и обезкуражени лица, дейностите по идентифициране на лица напуснали образователната система и активирани от външни организации през отчетния период в ДБТ от регион Варна са регистрирани 522 неактивни лица. Постигнато е 52,2% изпълнение на годишния разчет. Активираните неактивни лица съставляват 3,1% от всички новорегистрирани за периода лица, при заложен относителен дял от 2,4%. Неактивните младежи до 29 г., активирани и регистрирани в ДБТ през периода са 232, от които 141 на възраст до 24 г. Младежите до 29г. съставляват 44,4% от новорегистрираните неактивни лица при заложен дял от 38,0%.

През първото полугодие на 2017 г. в ДБТ от регион Варна са регистрирани 138 заети, учащи и пенсионери. Те заемат относителен дял от 0,8% от всички новорегистрирани лица за периода при заложен дял от 1,2%. Постигнато е 28,8% изпълнение на заложения годишен разчет.

През първото полугодие на 2017г. в ДБТ от региона са обявени 14517 свободни работни места /СРМ/, с което е постигнато 63,4% изпълнение на годишния план.

На първичен пазар на труда /ППТ/ са заявени 14441 СРМ при 22700 годишен разчет. Постигнато е 63,6% изпълнение на плановата стойност за годината. Работодателите от частния сектор са с най-голям дял в обявените в ДБТ СРМ – 78.2% от всички заявени СРМ.

През периода януари - юни 2017 г. са заети 12373 от обявените в ДБТ от региона работни места. Достигнато е 57,0% изпълнение на годишния разчет.

От обявените на първичния трудов пазар са заети 12289 работни места. Постигнато е 57,2% изпълнение на годишния план (21500). Те съставляват 99,3% от всички заети работни места при заложен дял от 99,1%, т.е. с 0,2 процентни пункта повече. Делът на заетите работни места на ППТ е с 0,6% по-висок спрямо 2016 г. при заложен ръст от 0,4%. Усвоените работни места за специалисти са 6,0%, а за лица с работническа професия са 5,8% от всички заети работни места на ППТ.

През отчетния период на работа са постъпили общо 17813 безработни лица при заложен план 31200 за 2017 г. Нараства делът на устроените на работа на първичен пазар на труда са устроени - 92,3% при 85,9% през полугодието на 2016 г. Поради по-малкия брой лица включени в програми за заетост и схеми на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси" значително намаление се отчита при лицата, постъпили на работа на субсидирани работни места – 1369 за полугодието на 2017 г., с 1514 по-малко спрямо през същия период 2016 г. Със съдействието на бюрата по труда работа са започнали 14394 безработни, което представлява 80,8% от всички постъпили на работа.

На работа на ППТ са постъпили 16444 лица. През периода януари – юни 2017 г. на работа са постъпили 49 заети, учащи и пенсионери.

През първото полугодие на 2017 г. в регион Варна са планирани и проведени 12 трудови борси, от тях 7 /58.3%/ специализирани, в т.ч.:

- 7 специализирани трудови борси, от тях 2 в сферата на туризма, хотелиерството и ресторантьорството от ДБТ – Долни чифлик и Каварна, 3 за младежи от ДБТ – Варна, Добрич и Шумен, 1 в сферата на преработващата промишленост от ДБТ – Нови пазар и 1 за продължително безработни лица и лица над 50 години от ДБТ - Каолиново;
- 5 общи трудови борси от ДБТ – Вълчи дол, Генерал Тошево, Велики Преслав, Провадия и Тервел.

В дванадесетте трудови борси участват 213 работодатели, които са обявили общо 2898 свободни работни места. Трудовите борси са посетени от 2321 търсещи работа лица. Към 30.06.2017 г. 2815 свободни работни места са заети, в т.ч. 546 от нерегистрирани лица в ДБТ, които са посетили трудовите борси. Във връзка с намаляващия брой регистрирани безработни лица и затрудненията в удовлетворяване на потребностите на работодателите от работна сила на проведените трудови борси са поканени и ученици от средни училища и студенти от ВУЗ на територията на ДРСЗ – Варна.

През отчетния период 2269 лица, регистрирани в ДБТ започват работа след участие в трудови борси.

През полугодието са проведени 15 дни на работодателя с участието на 23 работодатели. Обявени са общо 303 СРМ, от които към 30.06.2017 г. са заети 206. На работа са постъпили 169 регистрирани безработни лица.

За насърчаване на свободното движение на работниците в рамките на ЕС, през първото полугодие на 2017 г. по EURES във Варненски регион се проведоха 109 мероприятия:

- 10 информационни дни с участието на 179 нерегистрирани лица;
- 68 Ателиета за търсене на работа на тема „EURES мрежата и професионалната мобилност в Европа" за ТРЛ се проведоха в регион Варна. АТР бяха посетени от 549 безработни лица.
- 15 информационни срещи по EURES с учащи от професионални гимназии и студенти от висши учебни заведение се организираха от ДБТ в региона. В събитията участваха с 257 младежи и девойки;
- 2 щанда на EURES на трудовите борси бяха посетени от 153 лица;
- 1 щанд на EURES на Информационен ден по проект „Повишаване на информираността сред младежите относно Гаранцията за младежта в България" беше посетен от 138 младежи;
- 12 информационни сесии с участието на 193 служители от ДБТ;
- 1 работна среща на екипа на EURES в региона с участието на 17 служители.

Изпълнение на международни спогодби и споразумения.

Предоставяна е информация на ТРЛ за възможностите за сезонна заетост в сектор „Строителство" в Израел. Офертата е изложена и на информационните табла, но не се наблюдава интерес от клиентите на ДБТ към обявените строителни професии.

Областните ДБТ чрез Кариерните центрове към висшите учебни заведения предоставиха информация на студентите за лятна ваканционна заетост във ФР Германия. В проведените приемни и в дирекциите студентите бяха информирани и консултирани за реда и необходимите документи за кандидатстване. В Агенция по заетостта са изпратени документите на 2 студенти.

Проведени са информационни дни във ВУЗ за представяне на работната позиция „Пощальон, разносвач-сортировач на писма" от лятната ваканционна заетост в Германия.

През първото шестмесечие на 2017 г. ТРЛ са информирани и консултирани за набирането на кандидати за сезонна заетост в страни от Европейския съюз. За бране на ягоди в Испания бяха записани 39 лица, които бяха одобрени за явяване на интервю. За бране на малини в Португалия кандидатстваха 52 лица. За сезонна заетост в Испания бяха одобрени 7 лица и за Португалия 11 лица. Трябва да се отбележи, че на лица, на които е предоставено посредничество в предходни години в Испания и Португалия поддържат директен контакт с работодателите и се включват в сезонната заетост и през сезон 2017 г.

2.5. ОБОБЩЕНИЕ

Положителни факти за пазара на труда в трансграничния регион за първото полугодие на 2017 година спрямо същия период на 2016 година са:

- Намаляване на общата безработица;
- Намаляване на новорегистрираните лица поради общо стабилизиране на предприятията;
- Намаляване на средномесечния брой на продължително безработните лица;

- Намаляване на средномесечния брой на лицата над 50 години;
- Включване на младежите до 29 години в различни програми за обучение и заетост, като част от работата по Европейската гаранция за младежта и ОПРЧР.
- Налице е значителен интерес от страна на търсещите работа лица и работодателите към организираните Трудови борси и Дни на работодателя, както и директно договаряне между кандидатите за работа и представителите на фирмите, имащи конкретни потребности от работна сила.

Негативни фактори, влияещи на структурата и обхвата на регистрираната безработица:

- Влошаващата се непрекъснато демографска картина;
- Задълбочаване на несъответствията между търсене и предлагане на работна сила;
- Проблеми с рисковите групи при устройване на работа;
- Липсата на перспективи за развитие и на нови работни места в малките общини;
- Възможностите за работа в чужбина, от които се възползват висококвалифицираните лица;
- Ниското заплащане на труда.

Констатирани затруднения и проблеми:

- Трудности има при работата с продължително безработни лица, които не са с добра работоспособност или са в предпенсионна възраст, с редица заболявания доказани или недоказани с документ;
- Проблем е масовото участие в нерегламентирана заетост в селското стопанство – през пролетно-летния период. Голяма част от участниците в еднодневна заетост /по чл.114а КТ/ , са именно продължително безработни лица, особено от малките населени места на двете общини, които се извозват вече дори от работодатели, осъществяващи своята дейност на територията на други региони;
- Значителен дял на регистрирани в ДБТ /предимно продължително безработни лица/ реално не търсещи работа, а само услуги от други институции, за които е необходима регистрация в ДБТ / ДСП, ТЕЛК, МБАЛ и др./;
- Нараства броят на заявените работни места, които не могат да бъдат удовлетворени, поради липса на подходящи кандидати, отговарящи на изискванията на работодателите, както и на заявените СРМ, за които няма нито един кандидат. Въпреки усилията на ДБТ да предоговаря условия и да снижава критерии, този проблем остава значим;
- Безработните лица се мотивират трудно да работят за минималната работна заплата. Увеличава се броят на регистрираните безработни, които предпочитат да работят в чужбина или да получават паричното си обезщетение, ако е по-високо от заплатата на работното място, което им се предлага. Много от клиентите, особено младежите заминават за чужбина отново, при предварително договорени условия на работа и условия на живот;

- Неудобни междуселищни транспортни връзки продължават да са голям проблем при трудовата реализация на хората от селата. Транспортът е скъп, а търсещите работа лица нямат нагласа и икономически причини да постъпят на работа за МРЗ при ползване на скъп обществен траспорт;
- Липса на свободни работни места на несубсидирания трудов пазар по селата или сезонна заетост. Автоматизацията на селското стопанство е предпоставка за намаляване търсенето на нискоквалифицирана работна сила в земеделските региони;
- Продължава проблемът с мотивацията на младежите. Не желаят да работят за минимална работна заплата, каквато често се предлага от работодателите;
- При обявяване на СРМ от работодатели в региона, извън рамките на населеното място липсва нагласа за мобилност от страна на търсещите работа лица.

Констатирани добри практики и решения:

- Провеждат се Дни на работодателя и тристранни срещи с ключови, перспективни и нови работодатели за района, за подбор на персонал. Отделно се провеждат тристранни срещи за подбор на персонал с работодатели, извън обслужвания от съответната ДБТ район. Усъвършенства се добрата практика да се провеждат Ателиета за търсене на работа преди подборите, с което се повишава мотивацията на търсещите работа и се постигат по-добри резултати при кандидатстването за СРМ;
- Иновативна практика е новорегистрираните младежи до 29-годишна възраст да се канят допълнително за групова консултация с кейс-мениджъра, за подобряване на информираността за правата, повишаване на мотивацията и нагласите за спазване на задълженията си към ДБТ;
- Изградени добри контакти с крупни работодатели, осъществяващи своята дейност извън региона, обслужван от съответната ДБТ /осъществяващи дейност в сферата на туризма, промишлеността и др./;
- Привличане като клиенти на ДБТ на нови работодатели с възможности за назначаване на по-големи групи лица;
- Участие в организирани съвместни мероприятия с местните комисии за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни от общините Попово и Опака за установяване на контакт с младежи в риск;
- Подобряване на социалния диалог на национално, регионално и местно ниво чрез успешна съвместна работа със социалните партньори и местните власти. Сътрудничеството с Комисиите по заетост по повод изготвяне на информация за потребностите на работодателите от работна сила в съответната област, оценка на проекти по схемите „Обучение и заетост” и „Обучение и заетост на младите хора от ОПРЧР, разработването и реализацията на регионалните програми за заетост и др.; Взаимодействие със Съветите за сътрудничество и местните власти по реализиране на политиката по заетостта на местно ниво.

РАЗДЕЛ III. ИКОНОМИЧЕСКА СРЕДА В ТРАНСГРАНИЧНИЯ РЕГИОН

3.1. ИКОНОМИЧЕСКО И СОЦИАЛНО-ДЕМОГРАФСКО СЪСТОЯНИЕ ПО ОБЛАСТИ В ТРАНСГРАНИЧНИЯ РЕГИОН

Състоянието на икономиката и пазара на труда в анализирания регион се характеризира със значителни регионални различия. От една страна тук е разположена една от най-слабо развитите области в България – област Видин, същевременно област Русе е сред тези с добро социално-икономическо състояние. На ниво областен център и села в съответни области различията стават още по-силни, като в селата почти не се отбелязва развитие на икономиката и на трудовия пазар.

Данните за икономическото и социално демографско състояние по области, разгледани според географското си разположение по границата с Румъния сочат следното:

<u>ОБЛАСТ ВИДИН</u>

- **Население (2015) – 92 298**
- **Територия (кв.км) – 3 032,9**
- **Брой на населените места – 14**
- **Дял на населението в градовете – 63,7 %**

Икономическо развитие

Видин е една от областите с най-слабо развита икономика в страната. Въпреки положителния обрат на пазара на труда през последната година заплатите и стандартът на живот остават ниски. Високото усвояване на европейски средства не успява да компенсира оскъдните частни инвестиции, а по един от основните проекти има съмнения за злоупотреби. Ниските нива на местните данъци и такси не са достатъчни за създаването на добра бизнес среда, като незадоволителната инфраструктура и изоставащото развитие на административните услуги натежават в другата посока. Видин е областта, в която негативните демографски тенденции в България са най-ясно изразени, и е единствената, чието средногодишно население вече е под 100 000 души.

Област Видин се отличава със:

- стратегическо географско разположение, предпоставка за развитие на транспорт и логистика. Тук се намира и вторият за страната мост над река Дунав между България и Румъния.
- условия за трансгранично сътрудничество с Румъния и Сърбия;
- сравнително чиста околна среда - привлекателна туристическа дестинация;
- добра земеделска земя и условия за развитие на селското стопанство.

От друга страна областта се нуждае от повишаване квалификацията на работната ръка, подобряване на инфраструктурата, повишаване на производителността на предприятията.

Според плановете за развитие на област Видин като най-перспективни са определени отраслите:

- туризъм – селски, ловен;
- транспорт и логистика;
- селско стопанство;
- производство на храни и напитки;
- добивна промишленост – инертни материали.

В икономическата структура на областта доминиращо място заема секторът на услугите, следван от аграрния сектор и промишлеността. Плодородните почви и благоприятен климат обуславят добре развито земеделие. ИКТ са много сабо развити в областта, основно чрез микро и малки предприятия за поддръжка на хардуер и маркетинг и реклама в Интернет.

Доходи и условия на живот

Видин е една от областите с най-нисък БВП на глава от населението – 6034 лв. при 11 574 лв. за страната. Ниската степен на икономическо развитие намира отражение и в размера на доходите. Средната брутна заплата на наетите лица през 2015 г. е 6663 лв., което е с близо 1/3 по-ниско от средната за страната. През 2016 г. средногодишният доход на лице от домакинство е по-нисък само в Монтана, Кърджали и Силистра. Доходите от работна заплата формират едва 45% от общия доход на средностатистическото домакинство в областта при 57% за страната.

През последните години делът на населението, живеещо под националната линия на бедност, постепенно намалява, но остава близо 2 пъти по-висок от средния за страната (съответно 38,1% спрямо 21,8%). Делът на лицата, живеещи с материални лишения, е 38,4% при средно 33,1% за страната.

Инвестиции

Видин е една от областите с най-малък брой нефинансови предприятия спрямо населението. През 2014 г. разходите на предприятията за придобиване на ДМА достигат 87 млн. лв., което е една от най-високите стойности за последните 15 години. Въпреки това Видин, Монтана и Перник са единствените три области, в които разходите за придобиване на ДМА се равняват на по-малко от 1000 лв./човек. След известно покачване до 2012 г. през последните две години преките чуждестранни инвестиции в областта намаляват с близо 10 млн. евро.

В същото време Видин е една от четирите области (заедно с Габрово, Ловеч и Бургас) с най-висока степен на усвояване на европейски средства. Най-високо усвояване постигат общините Видин и Белоградчик, а най-ниско – Ново село и Грамада, като последната е единствената община в цялата страна без усвоени средства като бенефициент по оперативните програми на ЕС.

Инфраструктура

Въпреки някои положителни процеси през последните години инфраструктурното развитие на област Видин изостава от средните нива за страната.

Гъстотата на пътната мрежа в област Видин (20,3 км на 100 кв.км) е по-висока от средната за страната (17,8 км на 100 кв.км). В същото време едва 12% от пътищата в областта са първокласни (при 18% за страната), а делът на пътната настилка в добро състояние е с 8,4 пр.п. по-нисък от средния за страната (40,7%).

През 2016 г. по-малко от половината домакинства (48,0%) в областта имат достъп до интернет и по-малко от половината лица (49,0%) на възраст 16–74 години са използвали интернет през същата година. Средните нива за страната са съответно 59,1 и 60,3%.

ОБЛАСТ МОНТАНА

- **Население (2015) – 138 269**
- **Територия (кв.км) – 3 635,6**
- **Брой на населените места – 131**
- **Дял на населението в градовете – 63,4 %**

Икономическото развитие

Икономическото развитие на Монтана изостава чувствително. Монтана остава най-малко атрактивната област за чуждестранните инвеститори, а общините в областта не успяват да компенсират липсата на частни инвестиции с достатъчно високо усвояване на европейски средства.

Областта е сред най-тежко засегнатите от демографската криза в страната. Образователната система успява да обхване сравнително голяма част от подлежащите на образование лица, но понижаващите се оценки на задължителните матури говорят за спад в качеството. Качеството на здравеопазването е близко до средното за страната, а околната среда е в сравнително добро състояние.

Областта се отличава със:

- стратегическо географско разположение, предпоставка за развитие на транспорт и логистика;
- условия за трансгранично сътрудничество с Румъния и Сърбия;
- сравнително чиста околна среда - привлекателна туристическа дестинация;
- добра земеделска земя и условия за развитие на селското стопанство.

Според плановете за развитие като най-перспективни са определени отраслите:

- туризъм – селски, ловен;
- транспорт и логистика;
- селско стопанство;
- производство на храни и напитки;
- машиностроене.

Доходи и условия на живот

Подобно на област Видин икономическото развитие на Монтана изостава чувствително от средните нива за страната. БВП на глава от населението през 2015 г. възлиза на 6611 лв., което е с повече от 40% по-ниско от средната стойност за страната.

Въпреки че в страната има десет области, в които средната годишна брутна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение е по-ниска от тази в Монтана (7499 лв. през 2015 г.), по данни на НСИ доходите на домакинствата са едни от най-ниските в страната. Водещата причина за това е ниската заетост на населението. Макар заплатите да не са сред най-ниските в страната, те формират едва 33% от дохода

на домакинствата. Този дял е най-ниският в страната и далеч по-малък от средния за страната (56,1%).

Ниските доходи са и основната причина за значителната бедност в областта. Относителният дял на бедното население спрямо линията на бедност за страната възлиза на 41,6%, като по-високи стойности се наблюдават единствено в Кърджали и Пазарджик.

Инвестиции

Още през 2015 г. Монтана става областта с най-неблагоприятно съотношение между натрупаните ЧПИ и броя на местното население. Преките чуждестранни инвестиции /ПЧИ/ в предприятията от нефинансовия сектор в област Монтана към 2016 г. възлизат на 27.4 млн. евро, което е с 20.1% по-малко в сравнение с 2015 година. Техният дял в общия размер на направените чуждестранни инвестиции в страната е 0.1% и съответно 4.4% от ПЧИ в рамките на Северозападен район. По размер на чуждестранните инвестиции област Монтана е на последно място в страната.

За разлика от други по-слабо развити области, като съседните Видин и Ловеч, общините в област Монтана не успяват да надминат средните за страната темпове на усвояване на европейски средства. На фона на тези индикатори не е изненадващо, че единствената област, в която предприемаческата активност е по-слаба, е област Кърджали.

Инфраструктура

Гъстотата както на пътната, така и на железопътната мрежа в областта е малко по-ниска от средната за страната – съответно 17,8 км на 100 кв.км и 3,6 км на 100 кв.км. Разликите в развитието на инфраструктурата идват най-вече по линия на високоскоростните пътища. Единствената област, в която делът на автомагистралите и първокласните пътища е по-нисък, е Смолян, където пътната инфраструктура е слабо разгърната поради планинския терен. През 2015 г. в добро състояние се намират 31,4% от пътната настилка в областта, която стойност, макар да е най-високата за последните шест години, е по-ниска от показателя за страната (40,7%).

И през 2016 г. Монтана остава една от областите с най-нисък дял на домакинствата с достъп до интернет – 36,8%. По-ниски нива се наблюдават само във Враца и Търговище.

<u>ОБЛАСТ ВРАЦА</u>

- **Население (2015) – 173 588**
- **Територия (кв.км) – 3 619,8**
- **Брой на населените места – 128**
- **Дял на населението в градовете – 57,8%**

Икономическото развитие

Икономиката на община Враца се отличава с изявен индустриален профил. Институтът по пазарна икономика определя преработващата промишленост като отрасъла с най-голям дял в местната икономика. Според броя на заетите за 2016 г., сред водещите предприятия на преработващата промишленост в община Враца се нареждат

Холсим (производство на цимент), заводът за металорежещи машини ЗММ и металургичният завод Центромет. В общината работят и няколко големи производителя на текстил и облекла – РБО, Чимбидиум и Вратица Враца, както и такива от хранително-вкусовата промишленост – Лалов и Вачев (месни продукти) и СД Дигант - Димитров и Григоров (хляб и тестени изделия).

През 2016 г. пазарът на труда в област Враца излиза от дълбока криза, но заетостта е втората най-ниска в страната. Това оказва негативен ефект върху доходите и условията на живот в областта, които остават ниски. Областта постига сравнително високо усвояване на европейски средства, но отливът на чуждестранни инвестиции продължава. Инфраструктурата не е добре развита, като едва 15% от пътищата са в добро състояние.

Враца е сред областите, в които най-бързо намалява населението. Повечето показатели за състоянието на образователната система и здравеопазването са близки до средните за страната. Областта изостава с развитието на канализационната мрежа и изграждането на пречиствателни станции.

Областта се отличава със:

- стратегическо географско разположение, предпоставка за развитие на транспорт и логистика;
- условия за трансгранично сътрудничество с Румъния и Сърбия;
- развитие на енергетиката;
- условия за развитие на селското стопанство.

От друга страна областта се нуждае от повишаване квалификацията на работната ръка, подобряване на инфраструктурата, повишаване на производителността на предприятията.

Според плановете за развитие като най-перспективни са определени отраслите:

- туризъм – пещерен (пещерата Леденика), селски, ловен;
- транспорт и логистика;
- селско стопанство;
- енергетика;
- шивашка промишленост.

Доходи и условия на живот

През 2015 г. БВП на глава от населението възлиза на 9494 лв. при средно 11 574 лв. за страната. Поради високия размер на възнагражденията в АЕЦ „Козлодуй“ в страната има само две области, в които средната годишна брутна заплата на наетите е по-висока от тази във Враца (9861 лв. през 2016 г.). Това са столицата (13 542 лв.) и Стара Загора (10 035 лв.). Въпреки това стандартът на живот в областта е нисък поради неблагоприятната възрастова структура и ниската заетост, т.е. високото заплащане се получава от сравнително малка част от населението. Делът както на населението, живеещо с материални лишения (42,7%), така и на бедните спрямо националната линия на бедност (27,1%) остават по-високи от средните за страната – съответно 33,1 и 21,8%.

Инвестиции

Към края на 2016 г. размерът на преките чуждестранни инвестиции с натрупване спада до 138 млн. евро, което е най-ниската стойност от 2007 г. насам. В съотношение с броя на населението те възлизат на 795 евро/човек, което е близо 4 пъти под средните нива за страната. Разходите за придобиване на ДМА обаче нарастват и достигат 2152

лв./човек от населението през 2016 г., като по този начин надхвърлят предишния връх от 1909 лв./човек от 2010 г.

Общините от областта постигат сравнително високо усвояване на европейски средства – 161,5 млн. лв. към 2016 г. В съотношение с броя на населението това прави по 930 лв./човек при средно 689 лв./човек за страната. Най-много средства усвояват общините Мездра (1414 лв./човек) и Враца (1227 лв./човек), а най-малко – Борован (43 лв./човек).

Инфраструктура

Въпреки че гъстотата на пътната мрежа е близка до тази за страната (17,8 км на 100 кв.км), делът на автомагистралите и първокласните пътища е нисък – 10,3% през 2016 г. при средно 18,1% за страната. Качеството на пътната настилка продължава да се влошава, като през 2015 г. в добро състояние са само 15,0% от нея, което е и най-ниският дял в цялата страна. Враца е също така областта с най-нисък дял на домакинствата с достъп до интернет и с втория най-нисък дял на лицата, използвали интернет през 2016 г. Стойностите за областта са съответно 31,1% и 30,2% и са около 2 пъти под тези на национално ниво.

<u>ОБЛАСТ ПЛЕВЕН</u>

- **Население (2015) – 253 556**
- **Територия (кв.км) – 4 653,3**
- **Брой на населените места – 123**
- **Дял на населението в градовете – 66,4%**

Икономическото развитие

Условията на живот в област Плевен са по-добри от средните за страната, което се дължи на сравнително високите доходи и на постепенното възстановяване на пазара на труда. Инвестиционната активност е по-висока от периода преди кризата, но остава под средните за страната нива. Усвояването на европейски средства е сравнително добро, но нивата на местните данъци и такси остават едни от най-високите в страната, а административното развитие изостава.

Демографската картина в областта е по-благоприятна от тази в останалите области в Северозападна България, но и тук негативните демографски тенденции са ясно изразени. Състоянието на образованието остава незадоволително и дори се влошава по някои ключови индикатори, като представянето на учениците на матурите. Областта запазва водещото си място в сферата на здравеопазването, а състоянието на околната среда е в унисон с това в по-голямата част от страната.

Областта се отличава със:

- стратегическо географско разположение, предпоставка за развитие на транспорт и логистика;
- условия за трансгранично сътрудничество с Румъния и Сърбия;
- сравнително чиста околна среда - привлекателна туристическа дестинация;
- много добра земеделска земя и условия за развитие на селското стопанство.

От друга страна областта се нуждае от повишаване квалификацията на работната ръка, подобряване на инфраструктурата, повишаване на производителността на предприятията.

Според плановете за развитие като най-перспективни са определени секторите:

- преработваща промишленост;
- търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, на лични вещи и на стоки за домакинството;
- производство и разпространение на електрическа и топлинна енергия;
- транспорт, складиране и съобщения;
- строителство.

Доходи и условия на живот

Средногодишните доходи на лице в област Плевен възлизат на 5645 лв. през 2016 г., които са с 14% по-високи от средните за страната и с 602 лв. повече от предходната година. Средната годишна брутна заплата е 7400 лв., или с 25% по-ниска от тази за страната, но това се компенсира от доходите на домакинствата от други дейности и от сравнително високия размер на пенсиите.

Областта се характеризира с относително ниски нива на бедност. През 2016 г. делът на хората, живеещи с материални лишения, е 29,3%, а делът на тези, които са под относителната линия на бедността за страната – 10,0%. И двете стойности са по-ниски от тези за страната. За 2016 г. БВП на глава на населението в областта възлиза на 6710 лв. при 11 574 лв. за страната.

Инвестиции

Инвестиционната активност в областта е относително ниска на фона на повечето други области, но противно на преобладаващите тенденции се засилва след кризата. В последните 3 години областта отчита и сериозен нетен приток на чужди инвестиции. Въпреки това ЧПИ спрямо местното население (1208 евро/човек с натрупване към края на 2015 г.) продължават да изостават зад средните за страната стойности (3006 евро/човек). Областта се отличава с високо усвояване на европейски средства от общинските администрации. Стойността на изплатените суми по договори на общините като бенефициенти по оперативни програми възлиза на 822,3 лв./човек към 2016 г.

Инфраструктура

Инфраструктурното развитие на област Плевен до голяма степен следва средния за страната темп. Гъстотата на пътната мрежа в областта е малко по-ниска от средните за страната 17,8 км на 100 кв.км, а тази на железопътните линии е 4,4 км на 100 кв.км при средно ниво от 3,6 км на 100 кв.км. Въпреки че делът на автомагистралите и първокласните пътища е сравнително нисък, качеството на пътната настилка в областта е близко до общото за страната – през 2016 г. в добро състояние са 39,0% от нея.

Относителният дял на домакинствата с достъп до интернет в област Плевен е 54,5% през 2016 г., което е близо до средната за страната стойност от 59,1%. Делът на лицата на възраст между 16 и 74 години, използвали интернет нараства от 45,8% през 2014 г. до 56,3% през 2016 г.

<u>ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО</u>

- **Население (2015) – 246 394**

- **Територия (кв.км) – 4 661,6**
- **Брой на населените места – 337**
- **Дял на населението в градовете – 69,9%**

Икономическото развитие

Доходите в област Велико Търново продължават да изостават от средните нива за страната. През последните две години обаче пазарът на труда в областта бележи истинско оживление. Нещо повече, най-големият ръст на заетостта в страната през 2015 г. спрямо предкризисната 2008 година е в област Велико Търново. Инвестициите, макар и далеч под средните нива, показват тенденция на увеличаване през последните години. През 2016 г. област Велико Търново изпреварва средните резултати за страната в развитието на електронното правителство и работата на „едно гише“.

Социалното развитие на област Велико Търново се оценява като сравнително добро. От една страна, демографските процеси продължават да се влошават и да са значително по-неблагоприятни от тези в страната. Здравеопазването се характеризира с недостиг на лекари. Областта показва сравнително високи резултати при образованието, най-вече заради националното значение на Великотърновския университет. Областта остава популярна дестинация за културно-исторически туризъм.

Областта се отличава със:

- благоприятно географско и транспортно-кръстопътно положение;
- добре развита транспортна, съобщителна, енергийна и водостопанска структура;
- значителни площи плодородна обработваема земя;
- добре изразена хидрографска мрежа;
- богати нерудни изкопаеми;
- съхранено културно-историческо наследство в страната;
- балансирано развитие на стопанския комплекс;
- наличие на малки и средни предприятия;
- наличие на висши учебни заведения, които създават висококвалифициран човешки ресурс;
- добре развита мрежа от населени места.

Според плановете за развитие като най-перспективни са определени отраслите:

- туризъм – културно-исторически и селски;
- хотелиерство и ресторантьорство;
- транспорт и логистика;
- селско стопанство;
- преработваща промишленост.

Доходи и условия на живот

В икономическото си развитие област Велико Търново изостава спрямо средните показатели за страната. През 2016 г. БВП на човек от населението в областта е с около 1/3 по-нисък от средния за страната – 7801 лв. при 11 600 лв. за страната.

Доходите в областта също изостават чувствително. През 2015 г., след значително по-бавен ръст няколко години поред, достигат до 84% от средните за страната, или 4180 лв. средногодишен доход на лице от домакинството при 5000 лв. за

страната. През 2016 г. заплатите в областта продължават да нарастват – с 5,5% спрямо предходната година.

Ниските доходи все още поставят Велико Търново сред областите с относително висок дял (30,2%) на бедните спрямо линията на бедност. Делът на населението, живеещо с материални лишения, също превишава средните за страната стойности.

Инвестиции

Област Велико Търново изостава значително от средните стойности за страната при показателите за вътрешни и чуждестранни инвестиции. Към края на 2015 г. в областта са направени чужди инвестиции в нефинансови предприятия в размер на 439 евро/човек с натрупване, което е близо 7 пъти по-малко от средната стойност за страната.

В същото време усвоените европейски средства от великотърновските общини като бенефициенти по оперативните програми е над средната за страната – към 2016 г. във Велико Търново са усвоени 746 лв./човек при 689 лв./човек за страната. В областта най-много средства са усвоили общините Павликени, Свищов и Велико Търново – около 1000 лв./човек, а най-малко – Полски Тръмбеш и Сухиндол, които отчитат под 100 лв./човек от населението.

През последните няколко години най-много са направените инвестиции в отраслите: “Търговия и ремонт”, ”Преработваща промишленост”, “Транспорт и съобщения” както и “Електроенергия, газ и вода”. Основно средствата са насочени към придобиване на дълготрайни материални активи - машини, оборудване и транспортни средства, земя, сгради и строителни съоръжения. Около 85 % от всички инвестиции се реализират на територията на общините Велико Търново, Горна Оряховица, Свищов и Елена. На територията на областта трайно стъпиха големи чуждестранни инвеститори и вериги в лицето на “Е–ОН”, “Практикер”, “Техномаркет Европа”, “СБА”, МОЛ Велико Търново и др. Подобрената бизнес среда е важен фактор за привличане на чуждестранни инвестиции.

Инфраструктура

Гъстотата на пътната и железопътната мрежа в областта е по-висока от средната за страната, но делът на първокласните пътища и магистрали остава по-нисък. Делът на пътната настилка с добро качество също продължава да е изключително нисък и дори намалява леко през 2016 г. През 2016 г. под 27% от пътищата във Велико Търново са в добро състояние при близо 41% средно за страната.

Достъпът до интернет и делът на хората в областта, които го използват, се повишава през 2016 г. и вече дори леко изпреварва средните стойности за страната.

ОБЛАСТ РУСЕ

- **Население (2015) – 226 680**
- **Територия (кв.км) – 2 803,4**
- **Брой на населените места – 88**
- **Дял на населението в градовете – 77,4%**

Икономическото развитие

Област Русе се нарежда на шесто място по брутен вътрешен продукт на човек от населението през 2016 г. Безработицата продължава да намалява, а заетостта се увеличава. Въпреки това вътрешните и външните инвестиции, както и усвояването на европейски средства от общините в областта остават под средните за страната. Качеството на пътната настилка остава далеч под средните нива и продължава да се влошава. През последното десетилетие демографската ситуация в областта се влошава по-бързо от тази в страната най-вече заради неблагоприятния естествен прираст.

Областта се отличава със:

- благоприятно географско и транспортно-кръстопътно положение;
- добре развита транспортна и съобщителна структура;
- значителни площи плодородна обработваема земя;
- съхранено културно-историческо наследство в страната;
- балансирано развитие на стопанския комплекс;
- наличие на малки и средни предприятия;
- наличие на висши учебни заведения, които създават висококвалифициран човешки ресурс.

Според плановете за развитие като най-перспективни са определени отраслите:

- туризъм;
- транспорт и логистика;
- селско стопанство;
- шивашка промишленост.

Доходи и условия на живот

През 2016 област Русе има втория най-голям ръст на БВП за 5-годишен период в страната след Стара Загора и като абсолютен размер (30%), и на човек от населението (41%). Това поставя областта на шесто място по най-висок БВП на човек. Въпреки това БВП на човек в областта е по-нисък от средния за страната – 9675 лв. при 11 574 лв. на човек за страната.

Доходите в област Русе са под средните за страната, но през 2016 г. нарастват с над 16% (при ръст 3% в страната) до 5303 лв./човек от домакинството и изпреварват средното за страната ниво.

Инвестиции

Инвестиционната активност в областта остава под средната за страната, ако се съди от броя на нефинансовите предприятия спрямо населението, вътрешните и външните инвестиции. Към края на 2016 г. ЧПИ достигат близо 390 млн. евро, което е 1701,8 евро/човек при 3006,6 евро/човек за страната.

Областта изостава и по отношение на усвояването на европейски средства от общините като бенефициенти по оперативните програми. Към 2016 г. изплатените средства към русенските общини са 472,6 лв./човек от населението при 688,8 на човек за страната. Най-много средства спрямо населението е усвоила община Бяла – 3124,9 лв./човек, а най-малко – община Ветово (57,4 лв./човек).

Инфраструктура

Русе е важен транспортен център и гъстотата на пътната и железопътната мрежа е по-висока от средната за страната. По-голям е и делът на автомагистралите и първокласните пътища в областта – 21,5% през 2014 г. при 18,1% в страната. Въпреки това качеството на пътищата в областта е ниско, а делът на пътната настилка в добро

състояние намалява и през 2015 г., достигайки 26,0% при 40,7% за страната. Тук се намира и първият мост над река Дунав, който свързва България с Румъния.

Достъпът и използването на интернет в областта са над средните стойности в страната. През 2015 г. 60,9% от домакинствата имат достъп до интернет (при 59,1% за страната), а 64,8% от хората са го използвали през последната една година (при 60,3% за страната).

ОБЛАСТ СИЛИСТРА

- **Население (2015) – 113 959**
- **Територия (кв.км) – 2846,3**
- **Брой на населените места – 118**
- **Дял на населението в градовете – 44,4%**

Икономическото развитие

През последните две години ръстът на БВП в областта надхвърля този за страната, но остава близо двойно по-нисък от средната стойност за страната. Сравнително слабото икономическо развитие на областта е обвързано с ограничена бизнес активност и ниски вътрешни и външни инвестиции. Доходите на домакинствата и нивата на работната заплата в областта също са сред най-ниските в страната, а през 2015 г. Силистра остава единствената област със заетост под 50%.

Областта се отличава със:

- благоприятно географско и транспортно-кръстопътно положение;
- значителни площи плодородна обработваема земя;
- наличие на малки и средни предприятия.
- Според плановете за развитие като най-перспективни са определени отраслите:
- туризъм;
- транспорт и логистика;
- селско стопанство;
- производство на хранителни продукти и напитки.

Доходи и условия на живот

През последните две години БВП на човек в областта расте с по-бърз темп от средния за страната, но остава близо двойно по-нисък от средните стойности – 5826 лв./човек от населението при 11 574 лв./човек за страната. Доходите на домакинствата и нивата на работната заплата в областта също са сред най-ниските в страната. Разбивката на брутния общ доход на домакинствата показва, че докато в страната 57% от доходите са от заплати, в област Силистра делът им е 45%, което е следствие от ниската заетост и относително малките заплати в областта. За сметка на това пенсиите в областта формират 37% от доходите при 27% в страната. Средната годишна брутна заплата в област Силистра е 7215 лв. при 9860 в страната.

Инвестиции

Сравнително слабото икономическо развитие на областта е обвързано с ограничена бизнес активност и ниски вътрешни и външни инвестиции. ЧПИ в областта

са над 10 пъти по-малко от средните за страната – 277,9 евро/човек с натрупване към края на 2015 г. при 3006,6 евро/човек за страната.

Въпреки това общините в областта са усвоили повече средства като бенефициенти по оперативните програми спрямо средните стойности за страната. Към 2016 г. на общините в област Силистра са изплатени общо 87 млн. лв., или 766,3 лв./човек от населението при 688,8 лв./човек средно за страната. Най-много средства са усвоили общините Силистра и Главиница, а най-малко – Алфатар и Дулово.

Инфраструктура

Гъстотата на пътната мрежа в областта е сходна със средната в страната. Качеството на пътната настилка продължава да е сравнително добро – през 2016 г. 46,8% от пътищата са в добро състояние при 40,7% в страната. Гъстотата на железопътната мрежа, както и делът на първокласните пътища и автомагистралите са значително по-ниски от средните стойности, но това може да се обясни с местоположението на област Силистра в периферията на страната.

През последните две години се забелязва нарастване на дела на хората, използващи интернет.

<u>ОБЛАСТ ДОБРИЧ</u>

- **Население (2015) – 181 705**
- **Територия (кв.км) – 4 719,7**
- **Брой на населените места – 215**
- **Дял на населението в градовете – 68,8%**

Икономическото развитие

Брутният вътрешен продукт, доходите и заплатите в област Добрич продължават да изостават спрямо средните стойности за страната. Възстановяването на пазара на труда е трудно въпреки ниската база, а образователната структура на работната сила е силно влошена. Описаната ситуация е свързана и с бизнес активността в областта, както и със спада на чуждите инвестиции. Електронното управление и услугите на „едно гише“ са сравнително добре развити. Ниският естествен прираст и нарастващото изселване на населението не благоприятстват демографската картина в областта.

Областта се отличава със:

- благоприятно географско и транспортно положение;
- възможности за развитие на селското стопанство;
- наличие на малки и средни предприятия.
- Според плановете за развитие като най-перспективни са определени отраслите:
- туризъм, който се обуславя от граница с река и близост до море;
- транспорт и логистика;
- селско стопанство;
- производство на хранителни продукти и напитки.

Доходи и условия на живот

Все още БВП на човек от населението остава значително под средните стойности за страната. През 2016 г. БВП на човек от населението в областта е 7802 лв. при 11 574 лв. средна стойност за страната. Доходите и заплатите в областта също изостават от стойностите за страната. През 2016 г. средната годишна брутна работна заплата в област Добрич е 7581 лв. при 9860 лв. в страната.

Същевременно в област Добрич делът на населението, живеещо с материални лишения, както и този на бедните спрямо линията на бедност в страната продължават да са по-ниски

Инвестиции

През 2016 г. се отчита и сериозен нетен отлив на ЧПИ за около 188 млн. евро. Местните администрации в областта усвояват по-малко европейски средства от средното ниво за страната спрямо населението. Към 2016 г. стойността на изплатените суми по договори на общините като бенефициенти по оперативните програми в област Добрич е 601,6 лв./човек при 688,8 лв./човек за страната. В рамките на областта най-много средства спрямо населението усвояват общините Добрич-град и Каварна, а най-малко – Крушари, Шабла и Генерал Тошево.

Инфраструктура

Гъстотата на железопътната мрежа в областта е близо 3 пъти по-ниска от тази в страната, което може да се обясни с местоположението на Добрич и двете водни граници на областта. Гъстотата на пътната мрежа се доближава до средната за страната, но делът на автомагистралите и първокласните пътища е нисък. Все пак качеството на пътищата е сходно със средното за страната. През 2016 г. 40,0% от пътищата в областта са с добро качество на пътната настилка при 40,7% за страната.

3.2. ДУНАВСКИТЕ ОБЩИНИ – СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКИ ПРОФИЛ

На база извършения социален и икономически анализ за състоянието на Дунавските общини като основни проблеми се очертават ниското ниво на инфраструктурно развитие и свързаност – фактор, възпрепятстващ както инвестиционната активност, така и трудовата миграция между общините. В резултат на това както безработицата, така и нагласите на населението към миграция остават високи.

По-долу сме представили някои основни моменти от нашия преглед на икономическото и социалното състояние на дунавските общини.

ИКОНОМИЧЕСКИ ЗОНИ И ДОХОДИ

По протежението на р. Дунав се оформят три икономически зони – Русе, Козлодуй и Плевен. Средното ниво на заплащане в тях нараства по-бавно от средното за страната, като това важи с особена сила за общините, съставляващи икономическа зона “Козлодуй”. Там, обаче, се наблюдават и едни от най-високите нива на средно заплащане през 2016 г. (1465 лв. бруто/месец), основно заради наетите в АЕЦ “Козлодуй”. Заплатите в Русе (719 лв.) и околните общини са по-близки до средните за страната (878 лв.) от тези в Плевен (666 лв.). Въпреки това техният ръст изостава от средния за страната, най-вече заради ефекта, който възнагражденията в столицата имат върху средните стойности.

ДЕМОГРАФИЯ

В периода между 2000 и 2016 г. населението на дунавските общини намалява с близо 25%, което е два пъти по-бърз спад от средния за страната. Единствената община, в която негативните демографски тенденции не са толкова ясно изразени, е Русе, където спадът на населението е с 11%. Други областни центрове като Видин и Силистра губят около 30% от населението си, а в по-малки общини като Брегово и Никопол спадът е над 40%. През 2016 г. близо 60% от населението на дунавските общини живее в Русе, Видин, Свищов и Силистра. Наред с отрицателния естествен прираст, в дунавските общини се наблюдават и негативни миграционни тенденции, като през последните няколко години тези общини губят средно по 1750 души годишно. Трябва да се отбележи, че в района не липсват примери на общини, които регистрират положителен механичен прираст в някои отделни години, но той не е достатъчен за обръщане на общата тенденция.

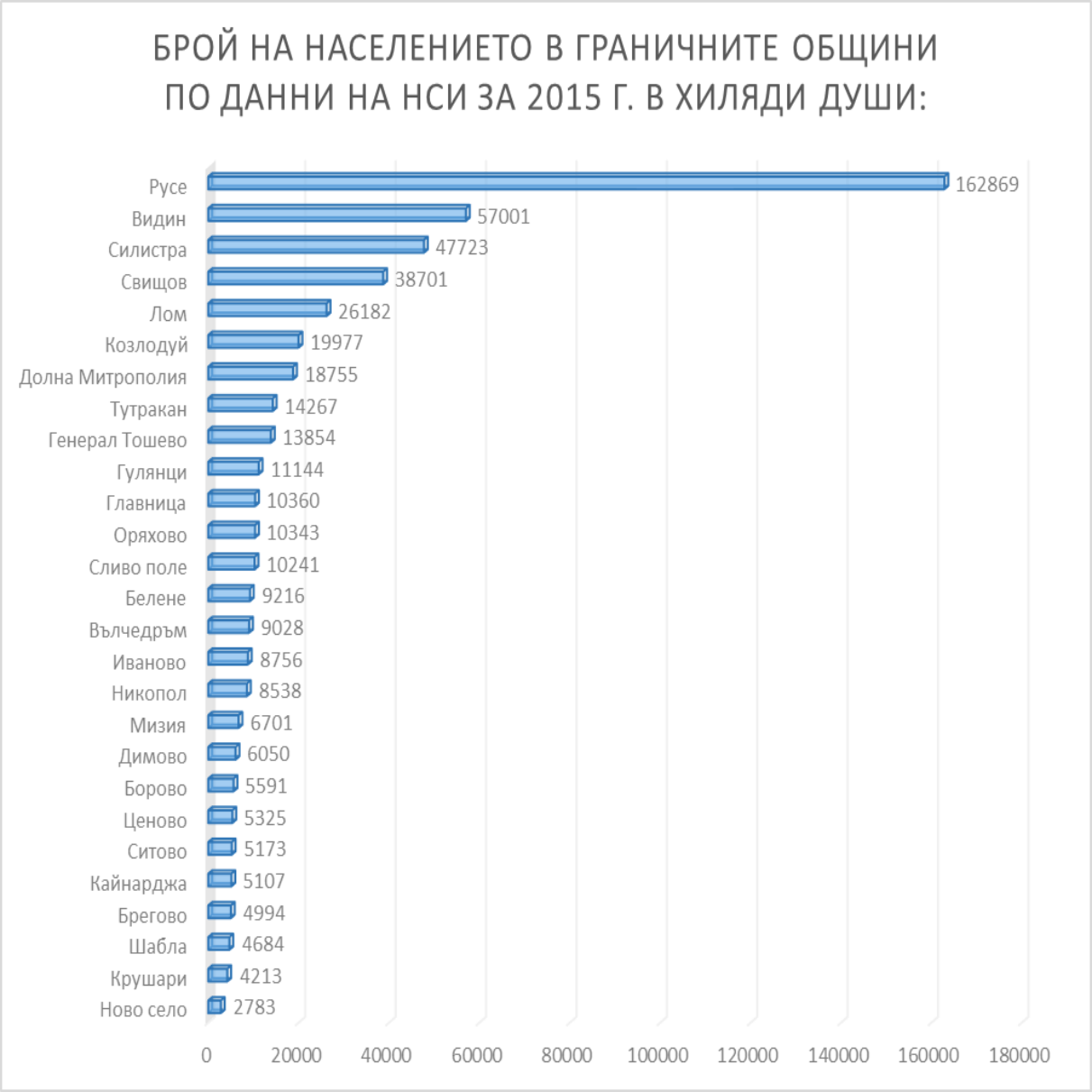

ИНВЕСТИЦИИ

Като водещ проблем пред развитието на района се очертава липсата на достатъчно преки чуждестранни инвестиции (ПЧИ). В 23-те общини по поречието на река Дунав живее близо 7% от населението на страната, но обемът на привлечените ПЧИ към края на 2016 г. възлиза на едва 1,75% от общите в икономиката.

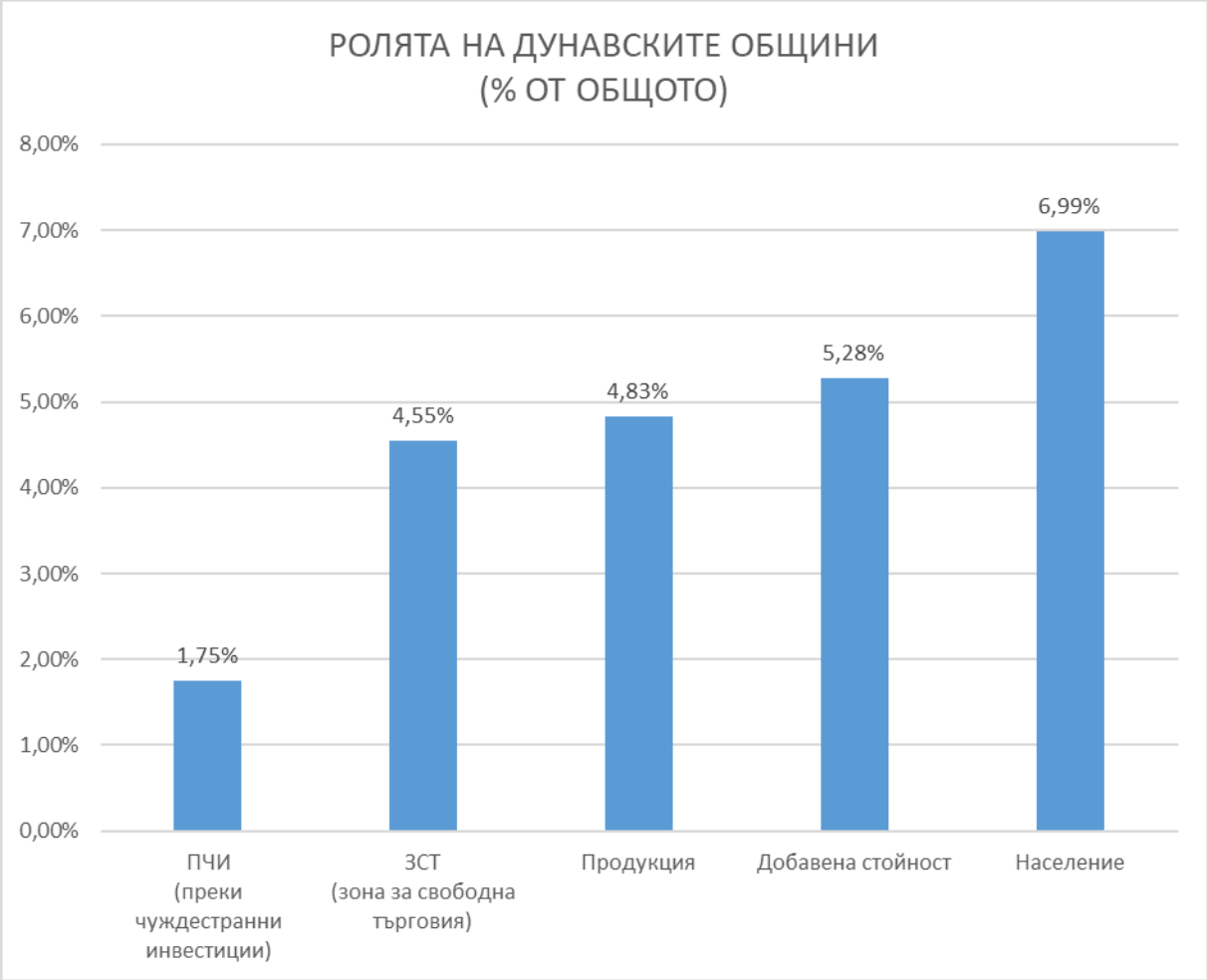

Източник: НСИ, изчисления на ИПИ

Близо 75% от всички ПЧИ са съсредоточени в община Русе, но в съотношение с населението общото им ниво дори тук е с близо една трета по-ниско от средните за страната 3000 евро/човек (с натрупване към края на 2016 г.). Примери за чуждестранни инвеститори с растящи обороти и броя на наетите не липсват, но отново, те са концентрирани предимно в индустрията на община Русе. Друг индикатор за инвестиционната активност - разходите на предприятията за придобиване на ДМА, постепенно се повишава, но през 2015 г. остава с 11% под нивата от 2011 г., както и под средните за страната нива.

В региона от ключово значение за развитие на общините и бизнеса са средствата от Европейския съюз, предоставяни чрез Оперативните програми, Програмите за

трансгранично и транснационално сътрудничество, Програмата за развитие на селските райони и др.

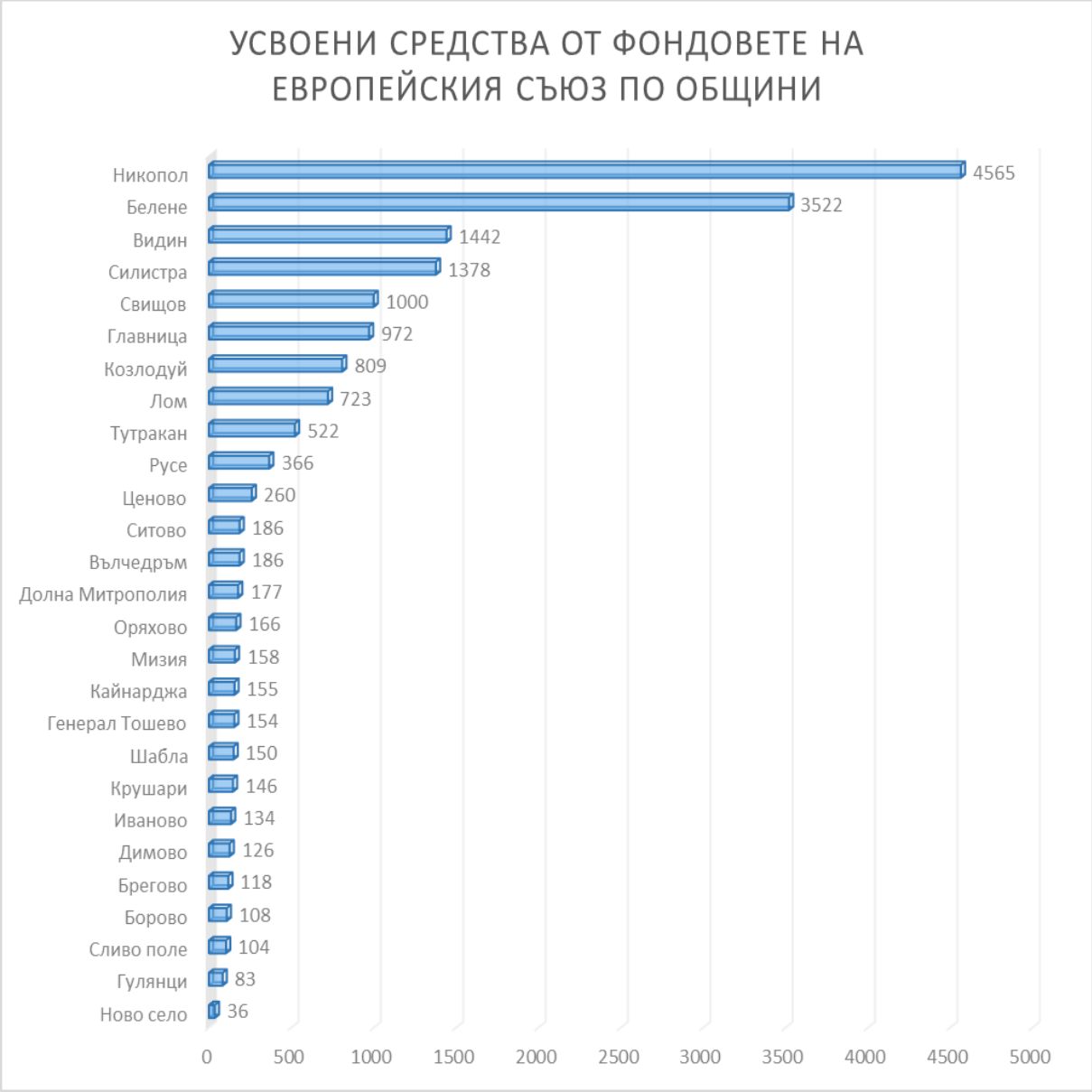

Графиката показва усвоените европейски средства от общините като бенефициенти на оперативните програми на ЕС към края на 2016 година. Включени са само реално изплатените, а не договорените суми. Общата стойност на усвоените средства е разделена на броя на средногодишното население на съответната община с цел постигането на съпоставимост на данните. Данните са взети от Информационната система за наблюдение и управление на средствата от ЕС в България (ИСУН) и ИПИ.

3.3. РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО, ТУРИЗМА И ИКТ

3.3.1. СЕЛСКО СТОПАНСТВО

Трансграничният регион се отличава с плодородна земя, наличие на големи площи обработваеми земи и добри условия за развитие на селско стопанство и първична преработка на селскостопанска продукция. По-долу е направено обобщение по райони на планиране на развитието на селското стопанство.

В Северозападния трансграничен регион е на последно място сред районите от ниво 2, като създава 7.42% от брутната добавена стойност за страната. Структурата на брутната добавена стойност в Северозападния район се характеризира със силен превес на сектора на услугите, където се формира 57,0% от съвкупната добавена стойност в района. Приносът на сектора на селското и горско стопанство е 11,9%. В МСП се развива първична преработка на селскостопанска продукция, като производството на мляко и мед е силно развито.

За развитието на отрасъла в **СЕВЕРОЗАПАДНИЯ РЕГИОН** съществуват всички необходими предпоставки - благоприятни почвено-климатични условия, наличие на преработващи мощности в ХВП и леката промишленост, наличието на пазари в региона и столицата и др. Селското стопанство в региона произвежда около 10% от продукцията на отрасъла в България. В тази връзка водещ подотрасъл е растениевъдството. В Северозападния регион се намират около 13% от обработваемата земя в страната, като по този показател той е на 5-то място. Основната част от обработваемите земи и нивите се намира във Врачанска област. По снабденост със селскостопанска техника обаче регионът е на предпоследно място в страната. Тук се намират над 8% от тракторите, 10% от комбайните, 9,5% от култиваторите, 10% от сеялките в страната.

Общата площ на обработваемата земя в региона е 6 млн. дка. През последните 10 години нейната структура претърпява значителни промени, насочени главно към нарастването на площите на нивите и естествените ливади. Днес нивите са около 91% от обработваемата земя, докато естествените ливади са около 7,5% от нея. Във връзка с връщането на земите, площите с трайни насаждения бързо намаляват и днес са едва около 1,5% от обработваемата земя. Регионът разполага с около 13% от нивите, 16% от естествените ливади и 6% от трайните насаждения в България. Това определя до голяма степен и специализацията му в областта на растениевъдството.

Посевните площи са над 53% от обработваемите земи или около 3210000 дка. Над 67% от тях са заети със зърнени култури. Сред зърнените култури преобладават площите на зърнено-фуражните. Те заемат над 51% от засетите със зърнени култури площи. В Северозападния регион се отглеждат царевица, ечемик, овес, фуражен грах, соя и др. Годишно се добиват около 12% от царевицата, 20% от овеса /2-ро място/, 6% от ечемика и около 8% от соята в страната. Основната част от площите и добивите на царевица в региона се намират във Врачанска област.

Зърнено-хлебните култури /пшеница и ръж/ заемат около 49% от посевите със зърнени култури в региона. Тук се добиват над 9% от пшеницата в страната. Основната част от тях се намират в “Златията”. Техническите култури заемат около 21% от посевните площи в Северозападния регион или около 660000дка. Отглеждат се слънчоглед, фъстъци и захарно цвекло. Наличието на плодородни алувиално-ливадни почви в крайдунавските низини и по поречията на реките определя и развитието на зеленчукопроизводството в Северозападния регион, въпреки че площите със зеленчуци са едва около 3% от посевните площи в региона и 6% от посевните им площи в

България. По производство на зеленчуци /около 4% от тези в страната/ регионът е на последното място. На територията му се добиват над 5% от доматите, 2,5% от краставиците, над 6% от зеления и само около 1% от червения пипер, над 7% от зрелия кромид лук, 2,5% от зелето и почти толкова от зеления фасул в страната. В Предбалкана и по северните склонове на Стара планина се отглеждат и картофи в частни стопанства, като добивите им са едва 3,3% от тези в страната.

Същевременно Северозападна България е основен производител на дини и пъпеши /около 17% от добивите им в страната/, като отстъпва единствено на Северния централен регион. Площите им се намират основно край Дунав и долните течения на реките.

В сравнение с останалите региони от страната, Северозападна България не изпъква с развито овощарство. Овощните градини са само 13000 дка, а добивите на плодове са едва 4% от тези в страната. В региона се отглеждат обаче разнообразни плодови култури /ябълки, сливи, круши, орехи, кайсии, праскови, череши, вишни и др./, чиито насаждения са главно в Предбалкана. В Северозападния регион се добиват само 2% от ябълките и сливите в страната /последно място/.

За разлика от овощарството, лозарството в региона е значително по-развито. Тук се добиват около 6% от десертното и виненото грозде в България. През последните 5 години добивите от грозде намаляват около 3 пъти, основно поради проблемите с връщането на масивите на техните собственици. Основната част от площите с лозя се намират във Видинско, Ломско, Врачанско и Оряховско.

Фуражните култури заемат около 9% от посевните площи в Северозападния регион и имат почти същия дял в площите им за страната. Основната фуражна култура е силажната царевица, която се отглежда върху напоявани площи край реките. Значителни са и площите с люцерна, а от ливадите по билните части на Предбалкана и Стара планина се добива значително количество сено.

Фуражните култури са стабилна база за развитие на животновъдството в региона. В него се отглеждат над 6% от говедата, около 21% от биволите, около 10% от свинете и овцете, 13% от козите и 12% от конете и пчелните семейства, над 14% от птиците в България. Регионът дава около 8% от млякото, 11,5% от яйцата, 8% от непраната вълна в страната.

В него се отглеждат както вносни, така и местни породи говеда /"Кулското говедо" във Видинско/. От тяхното кръстосване се е получила новата порода "Българско симентализирано говедо". Говедовъдството е разпространено повсеместно, но до края на 80-те години то е концентрирано около Бяла Слатина и Вълчедръм.

Свинете се отглеждат повсеместно в частни стопанства, като най-разпространена порода е "Бялата българска свиня". По -голяма е концентрацията на тези животни в районите на отглеждане на царевица и други зърнени култури - Кнежа, Бяла Слатина и др.

В същите райони се отглеждат и основната част от птиците в региона. В близкото минало са изградени птицекомбинати в Монтана, Мизия, Селановци и др.

В региона се отглеждат още магарета, катъри, мулета, кози, зайци, пчели, които се използват предимно за задоволяване нуждите на производителите.

Като цяло животновъдството задоволява нуждите на населението от Северозападния регион, а значителна част от продукцията му се изнася за столицата. В

него се отбелязва тенденция към нарастване на продукцията след огромния спад до средата на 90-те години.

В Северозападна България е развит и риболовът както по река Дунав, така и в язовирите. Ловят се шарани, сомове, есетра и други речни риби.

В Старопланинските части има благоприятни условия за лов и е развит ловният туризъм, който носи значителни валутни приходи за горските стопанства.

За развитието на селското стопанство в **СЕВЕРНИЯ ЦЕНТРАЛЕН РЕГИОН** съществуват всички необходими предпоставки – благоприятни почвено-климатични условия, равнинен релеф, наличие на преработвателни мощности от леката индустрия, наличието на потребителски центрове и близостта до столицата и Черноморието, производствен опит на местното население и др. Всички тези предпоставки определят и водещото място на растениевъдството. Северният централен регион разполага с 7,5 млн. дка обработваема земя или 49,5% от общата му площ. Нивите са около 88% от обработваемите площи или почти 16% от нивите в страната /2-ро място след Североизточния приморски регион/. Посевните площи в региона са 59% от обработваемата земя, или около 4452000дка /3-то място след регионите в Североизточна България/. Растениевъдството в региона разполага и със значителен парк от машини. Тук се намират 19% от тракторите /1-во място в страната/ и около 17% от комбайните в България.

Над 58% от посевните площи в региона са заети със зърнени култури. Площите им са над 14% от тези в страната. Водеща зърнена култура е пшеницата. Тя заема 41,4% от посевните площи със зърнени култури или 11,2% от площите й в България. Тук се добиват около 13% от пшеницата в страната и регионът е на 4-то място в страната. През последните няколко години се отбелязва тенденция към намаляване на площите й, което се дължи на трудностите за нейната реализация. Тази култура се отглежда повсеместно в равнинната част от региона и Предбалкана.

Застъпено е и отглеждането на ръж /основно в Ловешко/, като площите и добивите /0,6% от страната/ на тази култура постоянно намаляват. Втора по значение зърнена култура в Северния централен регион е царевицата. Площите й са около 40% от посевните площи със зърнени култури и през последните години делът им нараства. Тук се добиват над 21% от царевичното зърно в България /3-то място след регионите в Североизточна България/. Ечемикът е третата по значение зърнена култура в региона. Той заема 12,5% от площите със зърнени култури, а добивите му са около 9% от тези в страната /3-то място в страната/. През последните години площите и добивите намаляват, въпреки че ечемикът се използва и за производството на малц /суровина в пивопроизводството/.

Наред с тези основни зърнени култури, в региона се отглеждат още фасул, фуражен грах, соя, овес /1-во място в страната - над 22% от добивите/.

Техническите култури заемат над 22% от посевните площи в региона. Основната техническа култура е слънчогледът. Той заема около 94% от площите им. Добивите от слънчоглед са 17% от тези в България /3-то място/. През последните години се отбелязва трайна тенденция към нарастване на площите с тази култура, което се дължи на търсенето й на вътрешните и външни пазари. Основната част от площите й са в Плевенска и В.Търновска области.

Важна техническа култура за Северния централен регион е захарното цвекло. С него са заети 4,5% от площите с технически култури, а добивите представляват над

51% от тези в страната. Основните масиви с тази култура са разположени в близост до захарните заводи в Горна Оряховица и Долна Митрополия.

По долините на реките в региона е развито зеленчукопроизводството - традиционен поминък за населението. Площите със зеленчуци, картофи, дини и пъпеши са 5,1% от посевните площи в региона и около 15% от площите с тези култури в страната /3-то място/. Отглеждат се разнообразни зеленчукови култури - домати, краставици, зелен и червен пипер, зрял кромид лук, чеснов лук, салати, марули, бакла, зелен фасул, зеле и др. Общото производство на зеленчуци в региона е около 8% от това в страната и то спада с бързи темпове през последните години, поради липсата на външни пазари и мотивация за производителите.

Основната зеленчукова култура са доматите. Те заемат над 12% от площите със зеленчуци в региона. Тук се добиват едва 7,8% от доматите в България /7-мо място в страната/, въпреки че В.Търновско в миналото е център на градинарството на Балканите. За намаляването на площите и добивите допринася спада в консервната промишленост. Втора по значение зеленчукова култура е зрелият кромид лук. Той заема 9% от площите със зеленчуци в региона и дава 18,3% от добивите в страната /1-во място/. Трета по значение за Северния централен регион зеленчукова култура е зеления пипер. С него са заети над 8% от площите със зеленчуци в региона, а добивите му са около 12% от тези в страната /3-то място/. Регионът дава и значителна част от добивите на краставици (6,8%), червен пипер (5,2%), зеле (7,4%) и зелен фасул (4,7%) в България. Отглеждането на картофи е застъпено основно в Габровско, В.Търновско, Тетевенско и Троянско. В региона се добиват 8,7% от картофите в страната /4-то място/.По добив на дини и пъпеши /18,1% от страната/ регионът е водещ в страната. Основните райони на отглеждането им са крайдунавските низини, Плевенско и долината на Янтра.

Площите с трайни насаждения са 3,7% от обработваемата земя в Северния централен регион. Основната част от тях са заети с плодови насаждения. По производството на плодове /15,3% от тези в страната/ регионът е на 3-то място в България.

Стар и традиционен поминък за населението му е лозарството. С лозя са заети около 114000дка - главно в Предбалкана, Плевенските височини и Дунавското крайбрежие. В региона се добиват 10,6% от виненото и 6,9% от десертното грозде в България. През последните години площите и добивите намаляват, поради връщането на земите.

В Габровско, Еленско и Троянско се намира основната част от масивите със сливи в страната. По добив на тази култура /29% от страната/ регионът е на 1-во място в България.

Отглеждат се още: ябълки /17,1% от добивите в страната/, ягоди /7,4% от добивите/, орехи, череши, кайсии, праскови и круши.

За нуждите на животновъдството в Северния централен регион широко е застъпено и отглеждането на фуражни култури. Те заемат 14,2% от посевните площи в региона и 19,8% от площите им в страната /2-ро място/. Основните фуражни култури са силажна царевица, люцерната, кръмно цвекло и др. От естествените ливади край реките и в планинските части от региона се добиват значителни количества сено.

Богатата фуражна база в региона е основният фактор за развитието на животновъдството. Водещ негов подотрасъл е говедовъдството. В региона се намират 13,7% от говедата в страната /3-то място/. Те осигуряват 77% от млякото в региона.

Отглеждат се повсеместно, но основната част от тези животни е в Плевенска област. Отглежда се основно породата “Черношарено говедо”.

В Плевенско и Ловешко е развито и биволовъдството. Тук се намират около 28% от биволите в България /1-во място/. Наличието на зърнени храни и фуражи е основният фактор за развитието на свиневъдството и птицевъдството в региона. В него се намират 11,3% от свинете и 15,7% от птиците в страната. Тези животни се отглеждат повсеместно, но основната част от тях е в Плевенска и В.Търновска област. Северният централен регион е на 2-ро място по производство на яйца в страната след Североизточния приморски регион. В планинските части от региона е застъпено и пасищното овцевъдство. Тук се намират 14,1% от овцете в България. Този подотрасъл дава 9,3% от млякото в региона и над 15% от овчето мляко в страната /1-во място/. Отглеждат се основно породите “Бяла свищовска” и “Черноглава плевенска”. В планинските части и Предбалкана силно е развито и козевъдството /14,5% от тези животни в страната/. През последните години отново се развива коневъдството /14,8% от конете в страната/ и пчеларството /17,2% от пчелните семейства в България/ в региона, които са застъпени изцяло в частния сектор.

Като цяло животновъдството е стабилна суровинна база за развитието на леката индустрия в региона.

Селско стопанство е основен отрасъл за първичния икономически сектор в **СЕВЕРОИЗТОЧНИЯ РЕГИОН.** Той дава около 25% от създадения НД в Североизточния приморски регион. Като цяло СС /селското стопанство/ е повлияно в развитието си от благоприятните природни условия, географското положение на територията, наличието на значителни преработвателни мощности от ХВП и леката промишленост и от потреблението в големите градове и черноморските курорти през лятото. В тази връзка водещ отрасъл е растениевъдството. Почвите в Североизточния приморски регион и особено в Добруджа се отличават с максимално естествено плодородие, което определя и специализацията в областта на растениевъдството.

Регионът разполага с 7 млн. дка обработваема земя или 14,9% от тази в страната. Около 97% от нея е заета с ниви, а площите с многогодишни плодови и ягодови насаждения заемат 2,6%. Посевните площи в региона са около 5380000дка или около 77% от обработваемата земя. Около 65% от посевните площи са заети със зърнени култури - основно зърнено-хлебни. В региона се добиват около 27% от пшеницата в България /1-во място/ и 25,6% от царевицата /също 1-во място/. Основната част от производството на пшеница и царевица се дава от Добричка област. Североизточният приморски регион е основен производител и на варива. В него се добиват около 40% от фасула и почти 50% от соята в страната. Отглеждат се още ечемик, овес, ръж, фуражен грах и др.

Техническите култури заемат около 22% от посевните площи в Североизточния регион. Над 96% от площите им са заети с маслодайни култури. Основната маслодайна култура е слънчогледът, който заема 96% от посевните площи с технически култури. По производството на слънчоглед регионът е на 1-во място в България /над 26% от добивите в страната/. Тази култура се отглежда основно в Добричка област, като преработката й се извършва в Добрич и Провадия. Около 1,7% от посевните площи на техническите култури са заети с тютюн. Отглежда се както ориенталски, така и широколистен тютюн в района на Източна Стара планина. Добивите от тютюн са около 6% от тези в страната. Регионът е основен производител на влакнодаен лен през последните няколко години. На територията му се намират около 73% от площите с тази култура.

Върху ограничени площи се отглеждат фъстъци и захарно цвекло. Цвекло се отглежда основно край захарния завод в Девня, като добивите му са едва около 6% от тези в страната.

Зеленчуковите култури заемат 3,3% от посевните площи в Североизточния приморски регион. По производство на зеленчуци регионът отстъпва само на Западния Тракийско-Родопски и Югоизточния регион /около 14% от общия добив в страната/. Отглеждат се основно домати, краставици, зрял кромид лук и зелен пипер, но е застъпено и отглеждането на червен пипер, зеле, зелен фасул и др. Регионът дава 12% от доматите, 14,5% от краставиците, около 10% от зеления пипер, 12,7% от зрелия кромид лук, 18,4% от зелето, 7,3% от зеления фасул в България. Основната част от площите със зеленчуци се намират по долината на река Камчия /Варненска област/.

В Добричка област се отглеждат дини и пъпеши, като добивите им са около 11,5% от тези в страната. В южните части на региона се отглеждат и картофи, като добивите им са 5% от тези в страната.

В Североизточния регион се отглеждат и разнообразни плодови култури: лозя, ябълки, череши, кайсии, круши, праскови, орехи, ягоди и др. На територията му се добиват над 9% от плодовете в страната /включително 10,5% от ябълките, 9,6% от гроздето, 6,5% от сливите, 9% от ягодите/. Основната част от плодовете се използва като суровина в консервната промишленост, но значителна част се предлага и на пазарите по Черноморието през лятото.

Във връзка с развитието на животновъдството, в региона широко е застъпено отглеждането на фуражни култури /основно силажна царевица и люцерна/.

Животновъдството в Североизточния регион се развива при наличието на богата суровинна база. Водещите му подотрасли са говедовъдство, свиневъдство и птицевъдство. На негова територия се намират 21% от говедата, 21% от свинете, 14% от овцете, 19,6% от пчелните семейства, 17% от птиците, 17% от зайците и значителна част от биволите, конете, магаретата и други селскостопански животни в страната. Основната част от говедата и биволите се отглеждат в Шуменска и Варненска области, докато по-голямата част от птиците се отглеждат в Добричка област. Овцевъдството е застъпено основно в южните части на Варненска и Шуменска области.

В региона е развит и риболовът, като основните му центрове са Варна, Балчик, Каварна и други черноморски селища.

Извод: В региона има голям потенциал за развитие на селското стопанство, но са необходими повече инвестиции в съвременна техника.

3.3.2. ТУРИЗЪМ

В сравнение с изявени в туристическо отношение райони в ЕС, показателите за развитие на туризма и качеството на туристическите услуги за анализирания граничен район, както и в цяла България са доста по-ниски, което предполага значителни ресурси за преструктуриране и модернизиране на отрасъла от гледна точка на справяне с конкурентния натиск и осигуряване на устойчиво прогресивно развитие на туризма в региона.

В туристическото развитие на регионално ниво съществуват ясно изразени диспропорции, въпреки наличието на добри условия и предпоставки почти във всички

райони. Различията между районите се дължат преди всичко на разположението на природните рекреационни ресурси (на морското крайбрежие и в планините). Но своя принос в тази ситуация дават и големите градове, където са съсредоточени туристически обекти и преобладаваща настанителна хотелска база. В крайбрежните области Варна, Бургас и Добрич са съсредоточени 65.6% от легловата база на страната, а заедно със София-град и Пловдив – 73.4% от легловата туристическа база и 80% от реализираните нощувки, както и 80.9% от приходите от настаняване. Преодоляването на дисбаланса между туристическо развитие на районите на Черноморското крайбрежие и тези от вътрешността на страната, в т.ч. Крайдунавския регион, следва да бъде заложено като стратегическа цел, като се базира на разнообразяване на туристическото предлагане и на алтернативните видове туризъм, опиращи се на богатите природни и антропогенни рекреационни ресурси в районите от вътрешността.

Качеството на околната среда в анализирания регион повишава привлекателността на територията за обитаване, бизнес и туризъм.

Екотуризмът е сред перспективните видове туризъм в Дунавския регион. На територията действат множество зелени маршрути, в които са разработени следните елементи:

- включване на участъци от река Дунав, като основна атракция и съществуващите специфични екосистеми (реки, крайречни блата и разливи, островни екосистеми) и биологично разнообразие;
- включване на природните и национални паркове, като големи защитени територии с комплексна стойност, наличните на специализирана администрация за управлението, и вече направени големи инвестиции в туристическото експониране и промотиране на природното наследство;
- включване на разнообразни обекти от защитените природни територии, защитени зони, които представят природното многообразие на трансграничния район. Това включва представянето на различните типове екосистеми – планински, горски, влажни зони, пресни води, морски екосистеми и др.

СЕВЕРОЗАПАДЕН РАЙОН има забележителен културен потенциал като район–врата на страната (външна граница на страната с Р. Румъния и с Р. Сърбия. В района има регистрирани 3 883 бр. недвижими културни ценности с исторически и културни свидетелства от най-дълбока древност – с културни ценности от времето на Античността, Средновековието, Новото време, от новата и най-новата история, със забележителни връзки с Централна и Западна Европа и страните по течението на р. Дунав в различни исторически периоди. Паметниците с категория „от национално значение“ на територията на района са 198 (област Видин - 42, област Монтана - 28, област Враца - 44, област Плевен - 25 и област Ловеч – 59). През територията на района преминават европейски културни коридори от различни епохи.

На територията са разположени паметници, предложени за включване в Листата на световните паметници на културното и природното наследство на ЮНЕСКО – Пещерата „Магура“, Карстовият природен резерват, Враца и Белоградчишките скали.

За повишаване на привлекателността и социално-икономическо развитие на Северозападен район, чрез засилване ролята на културата и въвеждане на иновативни практики, допринася провеждането на културни събития като: Фолклорни празници, Международни детски фестивали на изкуствата, Международни фолклорни фестивали: “Танци край Дунава”, “Фестивал на влашката песен и танц” в гр. Видин; Международният пленер по изобразително изкуство в гр. Лом; Националният панаир

на художествените занаяти в с. Орешак, Люляковите музикални празници в Ловеч, Националният пленер по живопис "Вароша" в гр. Ловеч, Международният музикален фестивал “Катя Попова” и Празниците на българската и руската култура в гр. Плевен.

Археологически и архитектурни резервати – паметници на културата са: Средновековната крепост „Хисаря“, гр. Ловеч; Античната крепост „Августа“, м. Калето, с. Хърлец, обл. Враца; Античният град „Улпия Ескус“, с. Гиген, общ. Гулянци, обл. Плевен; Античният град „Рациария“, с. Арчар, обл. Видин, Старата част на с. Стефаново, обл. Ловеч (архитектурен резерват). През територията на района преминават европейските културни коридори като Дунавският културен маршрут.

Като най-популярни забележителности на СЗР следва да се посочат и средновековната крепост “Баба Вида” (град Видин), град Враца с архитектурните паметници от 18-19 в., Врачански Балкан и Мемориален комплекс „Ботев път“, Ловеч и късно-средновековния квартал “Вароша”, множество православни манастири, индивидуални жилищни сгради от 18-19 в. в Тетевен, Троян и др. Белоградчишките скали, Белоградчишката крепост и Пещерата Магура са знакови забележителности. На територията има 20 музея, по-значими от които са Кръстата казарма във Видин и Парк–музеят “Скобелев”, панорамата “Плевенска епопея 1877 г.”; мавзолеят – параклис “Свети Георги” в Плевен.

Освен в големите градове редица национални културни ценности са в близост до селата в района: с. Г. Цибър (Антична крепост „Камистра“, м. Келер баир), с. Лопушна, с. Станево (Антична крепост „Помодиана“, м. „Мал тепе“), с. Орешак, с. Рибарица, с. Румянцево, с. Черни Вит, с. Чифлик, с. Карлуково, с. Гложене, с. Гиген (Римска крепост Улпия Ескус (Colonia Ulpia Oescus)), с. Арчар (Рациария (Colonia Ulpia Ratiaria)), Бонония, гр. Кула („Кастра Мартис“ (Castra Martis)), гр. Белене (Римски каструм „Димум“), с. Гривица, с. Милковица (Римска крайпътна станция и военен каструм „Утус“ (Utus) и некропол), гр. Сомовит, гр. Никопол, гр. Садовец и много други. Мозайката от забележителни места, исторически и културни ценности, обекти на архитектурното, художественото и урбанистично изкуство, на нематериалните духовни човешки постижения, органичната и уникална връзка с природните дадености е особено ценна и следва да бъде обект на специални пространствени политики за опазването на съставящите я културните ценности и промотирането ѝ по най-сполучливия начин.

Наблюдава се подчертано несъответствие между разнообразните туристически потенциали и възможности и практически неразвития туризъм, който акцентира на отделни културни и природни обекти. Изградената база на туризма в СЗР обхваща само 3% от общия брой на леглата в средства за настаняване в страната и реализира минимални приходи от туризъм – 2.1%, в т.ч. от чужденци – 0.5% (Таблица 20). Много от потенциалните туристически атракции не са разработени по начин, който да оползотворява техния потенциал, а свързаната с тях прилежаща туристическа инфраструктура е незавършена, остаряла, износена или липсваща.

Необходими са инвестиции в обучението на персонала за обслужване на туристическото развитие на района, за подпомагане развитието на регионални продукти и пазарната информация, инвентаризация и оценка на туристическите ресурси, средства и услуги, регионален маркетинг, регионални проучвания за възможния пазарен сегмент и очакванията на туристите, разработване на регионални стратегии за развитие на туризма, разработване на туристически пакети и др.

Културните и историческите забележителности на **СЕВЕРЕН ЦЕНТРАЛЕН РАЙОН** са много- бройни, а някои от тях са уникални като носители на информация

както за бита и културата на района и България, така и за развитието на целия балкански регион. Приоритетен за района е именно културният и исторически туризъм.

Динамиката на средствата за подслон в България към момента показва увеличение на средствата за подслон със 170.8 %, което се определя преди всичко от ниската база на средствата за подслон в СЦР за 5 години назад. В района има достатъчно природни, исторически и културни забележителности, които да представляват интерес за потенциалните туристи. Реализираните нощувки в страната през 2015 г. са увеличени 11.2 %. Пренощувалите лица в страната са увеличени с 31.7 %, а в СЦР с 15.5 %. Наблюдава се увеличение и при пренощувалите чужденци.

Вътрешнорегионалните различия по отношение на туризма продължават да са ясно откроени, като област Велико Търново заема водещо място по изграденост на туристическата база, реализирани леглодни и приходи от нощувки. Обособилите се като туристически центрове са два. Първият е голямата концентрация на туристическа активност в общините от Балкана и Предбалкана, най-вече Габрово, Трявна и Велико Търново, като с бързи темпове нарастват посещенията и в Севлиево и най-вече в Елена. Другият традиционен голям туристически център е град Русе, посещенията в който също нарастват

Тази територия край водите на Долен Дунав има многовековна и бурна история, била е кръстопът в движението на различни племена и народи. Ето защо тя притежава богато културно и историческо наследство – паметници с регионално, национално, международно и дори световно значение – Ивановските скални църкви и Свещарската гробница. Недвижимите културни ценности на територията на СЦР са 5 480 бр., което представлява 18,6 % от недвижимите културни ценности в страната и което го нарежда на второ място след Югозападния район (25,0 %). Сред недвижимите културни ценности в района има такива, включени в Списъка на ЮНЕСКО на световното културно и природно наследство и в Списъка на 100-те Национални туристически обекта на Българския туристически съюз (БТС).

Общини, на чиято територия има културно-исторически паметници, културно-исторически традиции, културни фестивали, природни забележителности, характерни производства, дейности, продукти и услуги с потенциал за привличане на туристи на територията на СЦР:

- Велико Търново - Средновековна крепост „Царевец“, АМР „Арбанаси“, античен град „Никополис ас Иструм“, „Търновска Света гора”, Музей на восъчните фигури, Международен фолклорен фестивал (единственият фестивал у нас, който има статут „Фестивал на ЦИОФФ към ЮНЕСКО”) и др.;
- Габрово - АЕК „Етъра“ (представя архитектурата и бита на Габровския край през Възраждането), АИР „Боженци“ (запазило неповторимата атмосфера на Възрожденската епоха), Международен панаир на народните занаяти и др.;
- Иваново - Ивановски скални църкви (включени в Списъка на ЮНЕСКО през 1979 г.), Средновековен град „Червен“, Маскарадна игра „Джамал” (старинен фолклорен ритуал);
- Русе - Римска крепост „Секстагинта приста“, Международен фестивал „Мартенски музикални дни“, ежегоден фолклорен събор „Златната гъдулка“ (един от най-старите в България форуми за традиционна култура и фолклор с конкурсен характер) и др.;
- Силистра - Римска крепост „Дуросторум-Дръстър“, крепост Меджиди Табия, антична гробница и др.;

- Тутракан - Римска крепост „Трансмариска“, етнографски музей „Дунавски риболов и лодкостроене“ (единствен в страната), АР „Рибарска махала“ (единствена по поречието на р. Дунав) и др.

Богатото културно и историческо наследство на СЦР е съществен елемент от националното културно многообразие; то има важен принос за националната идентичност, особено в контекста на европейската интеграция. Културното и историческо наследство на СЦР съставлява безценен ресурс за устойчиво икономическо и социално развитие, особено чрез прилагането на иновативен подход към културния туризъм в духа на Международната харта за културния туризъм. Икономиката на знанието и информационните и комуникационни технологии създават нови големи възможности за засилване на ролята на културното наследство за насърчаване на развитието и диалога в региона и извън него.

Развитието на туризма в **СЕВЕРОИЗТОЧНИЯ РАЙОН** е съобразено с неговите предимства, а именно: специфично географско местоположение (това е единственият район , граничещ с два големи водни басейна и транспортни артерии - Дунав и Черно море), потенциала на Черноморското крайбрежие, преминаването през района на коридори №7, №8 и коридор ТРАСЕКА, уникалните природни територии - езерата Сребърна, Шабленското езеро, природния резерват Калиакра, устието на река Камчия, богатството на обработваеми земи (житницата на България), качеството на човешкия потенциал, изградените промишлени структури и др.

Североизточния район има необходимия ресурс и предпоставки да реализира ускорено развитие в областта на туризма чрез прилагане на интегриран подход. Гъстотата на пътната мрежа в района и броят на туристическите легла са предпоставка за заеманото първо място в страната по туристическо развитие. Също така и по брой на реализираните нощувки и приходите от туристическо настаняване. Недостатъчно разработени са находищата на лечебна кал по брега на Варненското езеро, Шабленската тузла и Балчишката тузла.

Най-големите богатства на Североизточния район са пясъчните плажни ивици. Климатичните особености предразполагат за просперииращо развитие на туризма. Проблем е обаче питейната вода (пресноводните ресурси), но в замяна на това източната част на района е богата на минерални води. Богат район на дивеч и риба. На територията на района попадат и природни резервати и паркове. Това са резерватите Камчия, Калиакра, Сребърна и др.. Те предизвикват интереса на туристите, като по този начин се повишава и икономическото развитие.

Развитието на туризма по крайбрежието на Североизточния район показва и някои обезпокоителни тенденции, като прекомерна концентрация на туристи и материална база. Тревожна е тенденцията за непрекъснатото застрояване и урбанизиране на морския бряг. Североизточния район е с богато културно - историческо и природно наследство, което е сериозна предпоставка за развитието на алтернативни форми на туризма - културен, аграрен, екологичен.

Като архитектурни туристически ресурси могат да бъдат дефинирани всички чешми, водоскоци, фонтани, мостове, акведукти, сгради, улици, площади, квартали, както и някои исторически, религиозни и етнографски обекти - дворци, кули, паметници, църкви, манастири, работилници и т.н., които се отличават с уникална и автентична архитектура и имат туристическо значение. Много от архитектурните забележителности могат да бъдат причислени и към някои други видове туристически ресурси, като например към етнографските, историческите, религиозните, културно-познавателните и др. Това се дължи на факта, че отделни туристически атракции може

да са неповторими от много аспекти: архитектура, религиозно значение, историческа епоха. В туризма архитектурните ресурси имат различно предназначение: да служат за познавателен туризъм, за фон на други туристически дадености, за леглова база, като декор и среда на културни прояви.

Основните фактори за развитието му са атрактивността на Черноморското крайбрежие, качествата на морската вода и климатичните условия по крайбрежието, изграденост на МТБ, възможности за лов, наличието на такива туристически обекти като "Аладжа манастир", "Мадарския конник" и др. В Североизточния приморски регион са развити както вътрешният, така и международният туризъм. Основните туристически комплекси са: "Златни пясъци", "Св. Константин", "Албена", "Русалка", "Кранево". Тези курорти се използват нерационално, като 98% от нощувките и посещенията в тях се осъществяват през лятото.

Относително слабо усвоена в туристическо отношение територия е северното Добруджанско крайбрежие и Шуменска област. Слабо се развива туризмът и в общините на границата с Румъния. Необходим е комплексен подход, за да се привлекат туристи в силните за граничния район области, като еко-туризъм, речен и риболовен туризъм, селски туризъм.

Налагат се следните изводи:

- регионът има голям потенциал за развитие на туризма, но е необходим интегриран подход при разработването на туристически продукт и подобряване легловата база в повечето общини;
- налице са инвестиции от ЕС за развитие на туризма, но все още липсва достатъчно мениджърски капацитет и квалифицирани кадри;
- необходими са по-сериозни мерки и маркетингови стратегии за развитие на еко-туризма, селския туризъм и културно-историческия туризъм в региона.

3.3.3. ИНФОРМАЦИОННИ И ТЕЛЕКОМУНИКАЦИИ ТЕХНОЛОГИИ

Подобряването на достъпа, използването и качеството на ИКТ е една от 11-те тематични цели на политиката на сближаване за периода 2014–2020 г. ЕФРР ще дава приоритет на:

- разширяване на разпространението на широколентовите мрежи и въвеждане на високоскоростни мрежи;
- развитие на ИКТ продукти и услуги и електронната търговия;
- подобряване на ИКТ приложенията за електронно правителство, електронно обучение, електронно приобщаване, електронна култура и електронно здравеопазване.

Мерките в областта на ИКТ могат да получат подкрепа и по други тематични цели, като освен това са включени в много стратегии за интелигентна специализация. Преминаването от класическия подход към сектора на ИКТ към цялостна „програма в областта на цифровите технологии“ на местно/регионално/национално равнище в рамките на Стратегията за интелигента специализация позволява на регионите да установят приоритети за инвестиции в областта на ИКТ, които са подходящи за тяхната територия.

По отношение на домакинствата, които имат достъп до Интернет района е със стойности между 26% и 33%, които са близо до средните за страната. За страната като цяло 33% от домакинствата имат достъп до Интернет. (значително под средната стойност за ЕС 27 от 70%).

В сферата на телекомуникации и информационни технологии може да се направи извод, че разходите за въвеждане на ИКТ са недостатъчни, което се дължи основно на малкия пазар и високата стойност на услугите. Достъпът до Интернет е осигурен в големите и по-малките градски центрове. Проблеми съществуват предимно в селата, където все още степента на оборудване на домакинствата с компютри е твърде ниско и е необходимо изграждането на публични места за достъп до мрежата (телецентрове). Това води до задълбочаване на териториалните различия в използването на ИКТ и се отразява на неблагоприятно на регионалния икономически растеж и конкурентоспособност.

По данни на НСИ за 2015 г., в България общо 28% от домакинствата имат достъп до широколентови услуги, като в ЕС-27 този дял е 61%. Сред българските региони с най-висок дял от 37% (НСИ, 2010 г.) се откроява Югозападният район. Достъпът до високоскоростен Интернет посредством широколентова свързаност открива сериозни възможности за растеж - на БВП, на заетостта, на конкурентоспособността на регионалните икономики и за подобряване качеството на живот.

В региона само големите градове предлагат електронни услуги, като част от Електронното правителство или от подобряване услугите на Общинските администрации.

Налагат се следните изводи във връзка с подобряване развитието на ИКТ в региона:

- ИКТ повишават производителността на труда и ефективността във всички отрасли на икономиката и следва да се развият по-мащабно;
- ИКТ позволяват по-прозрачно, по-ефективно правителство, допринасят за устойчивото социално развитие и подобряването на начина на живот;
- регионът се нуждае от нови инвестиции, а ИКТ е най-голямата индустрия
- ИКТ дава възможност за демографска регулация;
- преодоляване на социалния песимизъм и спиране изтичането на мозъци;
- ИКТ позволяват достъп до глобалния пазар и имат собствен потенциал за повишаване на заетостта и икономическия растеж.

РАЗДЕЛ IV. ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ОБОБЩЕНИЕ

Състоянието на икономиката и пазара на труда в анализирания регион се характеризира със значителни регионални различия. От една страна тук е разположена една от най-слабо развитите области в България – област Видин, същевременно област Русе е сред тези с добро социално-икономическо състояние. На ниво областен център и села в съответни области различията стават още по-силни, като в селата почти не се отбелязва развитие на икономиката и на трудовия пазар.

Тези различия могат да се илюстрират с идентифицираните от Института за пазарна икономика типове регионални профили за 2015 и 2016 година.

Установяването на типовете регионални профили е с цел идентифициране на приликите и разликите между областите, като се анализират показателите, характеризиращи социално-икономическото им състояние и чрез невронни мрежи се формират клъстери от области.

Клъстерите са формирани на базата на 63 показателя, разпределени в 12-те направления на анализа – доходи и условия на живот, пазар на труда, инвестиции, инфраструктура, данъци и такси, администрация, демография, образование, здравеопазване, сигурност и правосъдие, околна среда, култура.

Типовете регионални профили тук са използвани за идентифициране на комплексни положителни или отрицателни явления, за разкриване и анализ на причините, породили тези явления, за формулиране на изводи и обобщения за трансграничния регион.

В резултат от приложението на невронните мрежи са формирани 8 клъстера (типове регионални профили). В състава на клъстерите има известни различия, но общите тенденции не показват съществени промени.

При анализа на типовете регионални профили е поставен акцент върху показване на типичното и характерното, което определя следните типове клъстери.

По-долу са представени съответните типове регионални профили, само за клъстерите, в които влизат областите, предмет на настоящия анализ, като в заглавието над графиката наименованията на съответните анализирани области са подчертани.

ТИПОВЕТЕ РЕГИОНАЛНИ ПРОФИЛИ ЗА БЪЛГАРИЯ

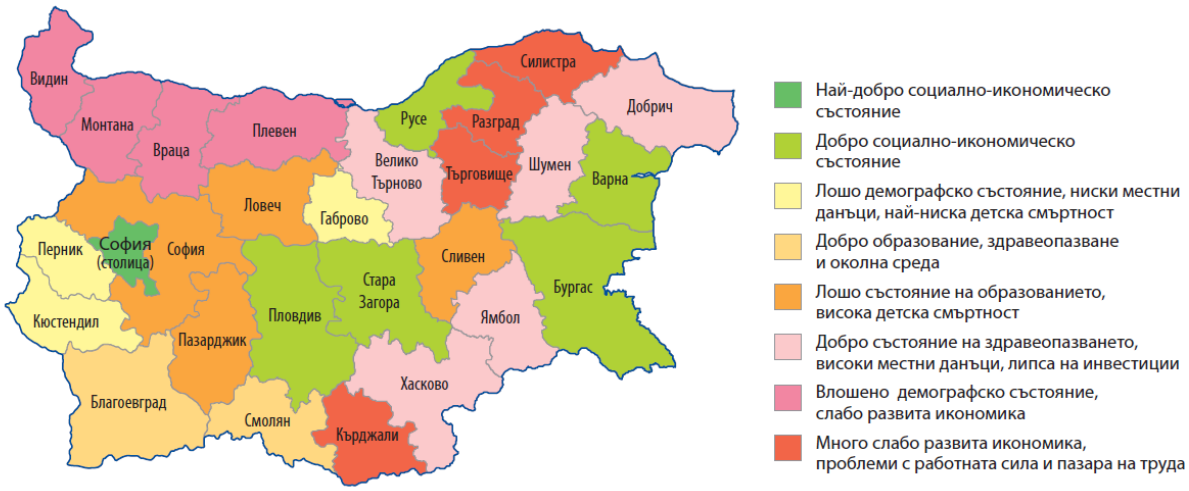

ДОБРО СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО СЪСТОЯНИЕ: РУСЕ, БУРГАС, ВАРНА, СТАРА ЗАГОРА, ПЛОВДИВ

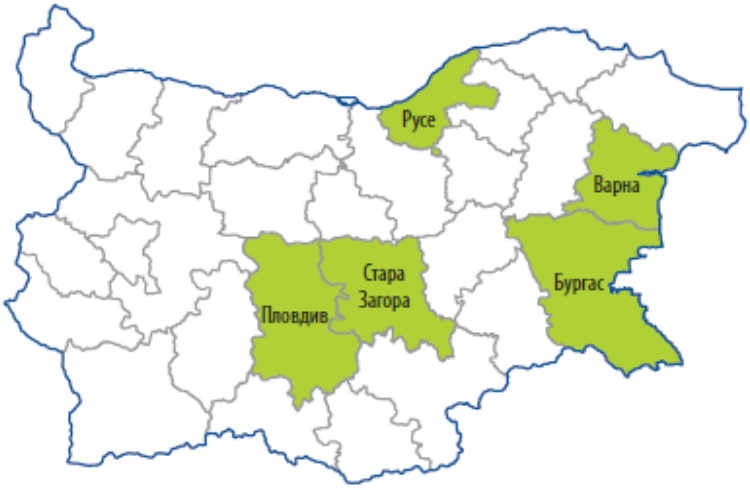

Определящата характеристика на този клъстер е, че съставящите го области заемат условно „второ място“ след най-развитият клъстер – София (столица) по общо социално-икономическо състояние и имат подобен на нея профил – добра икономика и пазар на труда, относително високи местни данъци и такси, сравнително добро състояние на образованието и здравеопазването, но лошо състояние по отношение на реда и сигурността. Въпреки това разликите между тях и София (столица) са значителни и не се регистрира тенденция към намаляването им.

Областите в клъстера са с отрицателен естествен прираст на населението и с относително добра възрастова структура. Също така три от петте области в клъстера са с положителен механичен прираст – те привличат, а не губят население.

Повечето области в клъстера са с по-високи от средните за страната ставки на данъка върху нежилищните имоти на юридическите лица, данъка върху превозните средства и леките автомобили и данъка за прехвърляне на собственост.

ЛОШО СЪСТОЯНИЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО, ВИСОКА ДЕТСКА СМЪРТНОСТ: ЛОВЕЧ, СОФИЯ, ПАЗАРДЖИК И СЛИВЕН

Характерно за четирите области, съставящи този клъстер, е влошеното състояние на образованието. Това се регистрира най-вече за област Сливен. Областите Ловеч, Пазарджик и Сливен са трите с най-високи нива на детска смъртност в страната.

ДОБРО СЪСТОЯНИЕ НА ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО, ВИСОКИ МЕСТНИ ДАНЪЦИ, ЛИПСА НА ИНВЕСТИЦИИ: ВЕЛИКО ТЪРНОВО, ЯМБОЛ, ХАСКОВО, ДОБРИЧ И ШУМЕН

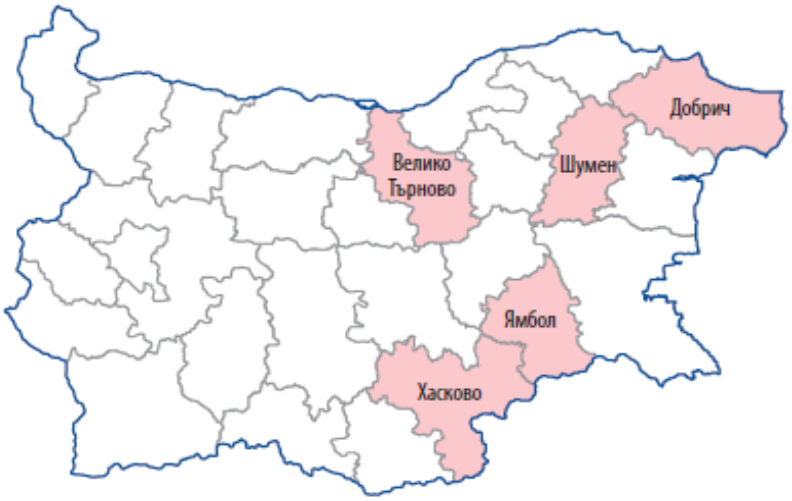

Областите в клъстера са с относително високи нива на някои от местните данъци и такси. За тях е характерно също и относително ниското равнище на ЧПИ.

Хасково, Велико Търново и Ямбол са сред последните шест области в страната по кумулативен размер на ЧПИ (чуждестранни преки инвестиции) към края на 2014 г.

Област Добрич е с най-висок данък за прехвърляне на собственост сред всички области в страната.

Всички области в клъстера са сред водещите в страната по осигуреност с болнични легла в многопрофилните болници за активно лечение (МБАЛ) на 1000 души от населението, както и по брой на постъпили болни за лечение в МБАЛ на 1000 души от населението.

ВЛОШЕНО ДЕМОГРАФСКО СЪСТОЯНИЕ, СЛАБО РАЗВИТА ИКОНОМИКА: ВИДИН, ПЛЕВЕН, МОНТАНА И ВРАЦА

За областите в клъстера са характерни влошеното демографско състояние, слабата икономика и относително ниските нива на инвестиции. И четирите области са от Северозападния район, открояващи по този начин лошата социално-икономическа ситуация на Северозападна България.

Област Видин е с най-ниската средна годишна брутна заплата на наетите по трудово и служебно правоотношение в страната. Монтана и Видин са трета и четвърта област по равнище на бедност. Монтана е с най-ниския доход на лице от домакинство през 2015 г.

Всички области в клъстера са с отрицателен механичен прираст (т.е. с повече изселвания, отколкото заселвания), много ниски нива на естествен прираст и влошена възрастова структура. Във Видин и Монтана няма нито един колеж или университет.

МНОГО СЛАБО РАЗВИТА ИКОНОМИКА, ПРОБЛЕМИ С РАБОТНАТА СИЛА И ПАЗАРА НА ТРУДА: КЪРДЖАЛИ, СИЛИСТРА, РАЗГРАД И ТЪРГОВИЩЕ

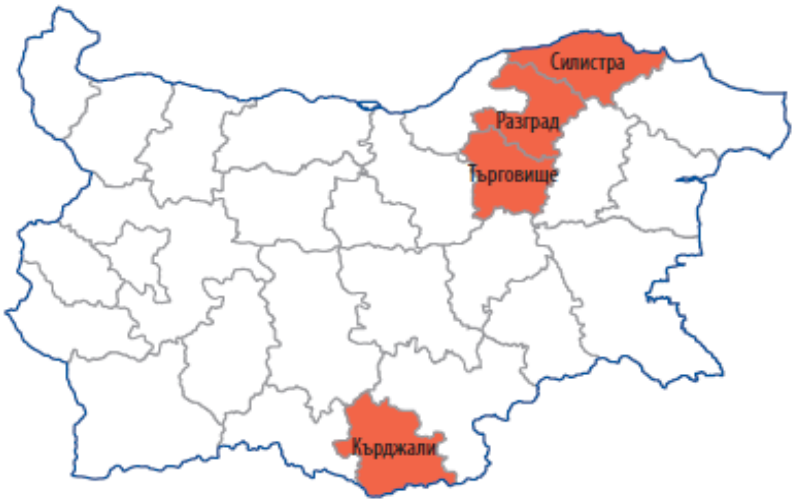

Характерно за този профил е най-лошото състояние на икономиката и пазара на труда. Равнището на доходите и инвестициите на човек от населението е много под средното за страната. Област Силистра е с най-малък БВП на човек от населението (към 2014 г.), а Кърджали – с най-високо равнище на бедност. И четирите области са с едни от най-ниските равнища на заетост (15–64 години), с нисък дял на населението на възраст между 25 и 64 навършени години с висше образование и с висок дял на тези с основно и по-ниско образование.

Областите Разград, Силистра и Кърджали са с най-слабия среден успех от матурите по БЕЛ от всички области в страната през 2016 г.

В областите Разград, Кърджали и Търговище общопрактикуващите лекари са най-натоварените в страната (измерено чрез броя население, което се обслужва от един общопрактикуващ лекар).

На основа на анализа могат да бъдат направени следните обобщения.

1. Обхватът на профилите, характеризиращи се с лошо социално-икономическо състояние, остава по-широк в трансграничния регион, отколкото на тези с относително добро състояние.
2. Откроява се проблемното социално-икономическо състояние на Северозападна България, а все по-отчетливо и на Северния централен район.
3. Регионалната политика в България не дава резултати. Вменените със стратегии и дори със закони цели не се постигат, дори напротив – различията се задълбочават, проблемите също.
4. Необходима е професионална дискусия за концепциите и технологията на формиране на регионалната политика, както и за средствата за прилагането ѝ. Биха могли да се търсят отговори на редица въпроси, например:
   - Дали разчитането само и единствено на „усвояването“ на средства от ЕС е начин за постигане на устойчиво, стратегическо развитие?
   - Не следва ли те да са само средство за постигане на целите, а не единствената рамка, върху която се изграждат всички планове, програми и стратегически документи на всички регионални нива?
   - Наистина ли плановите и стратегическите документи на всички регионални нива се изготвят по начин, който позволява формиране и изпълнение на правилна регионална политика с цел намаляване на различията?

5. Необходимо е интегрирано въздействие с целеви програми и средства от Държавния Бюджет и Европейския съйз, с оглед преодоляване на регоналните различия и лошите дамографски и икономически характеристики, особено в Северозападния трансграничен регион.

Регионалните различия се илюстрират със сравнителни таблици Приложение 1, където е направено сравнение на всички трансгранични области с най-слабо развитата – Видин и най-добре развитата област – Русе по различни показатели, като е ползвана база на ИПИ.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1 – СРАВНИТЕЛНИ ТАБЛИЦИ

ВИДИН – РУСЕ

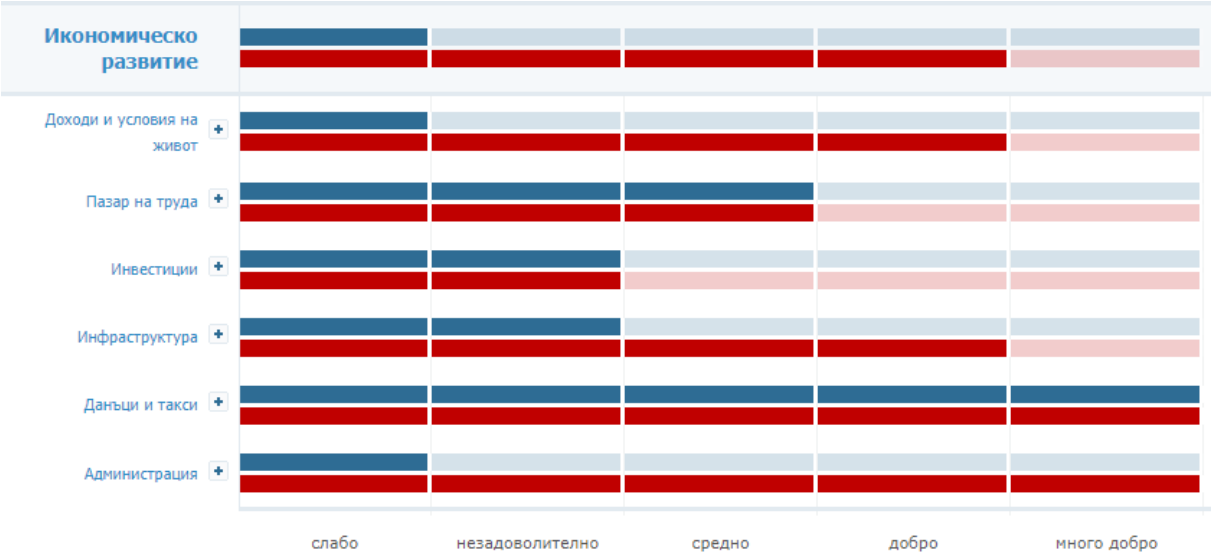

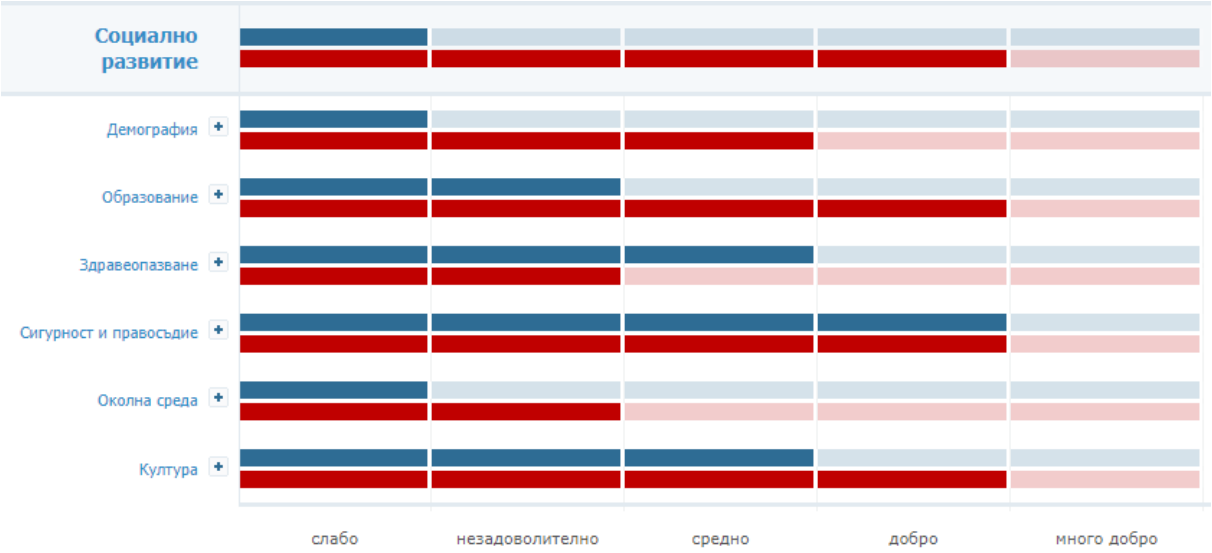

МОНТАНА – ВИДИН

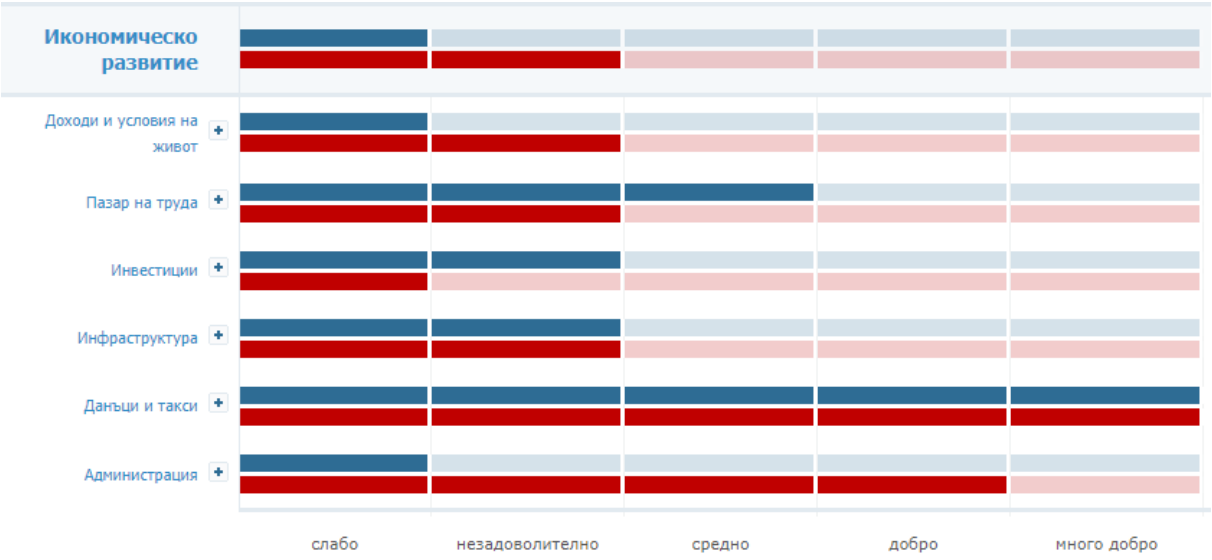

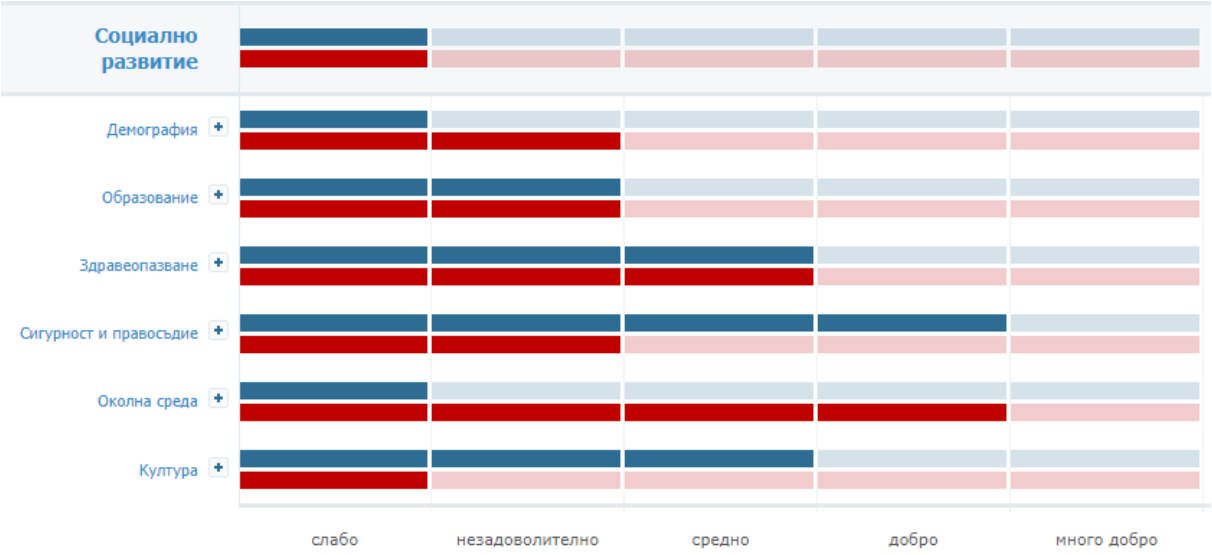

МОНТАНА – РУСЕ

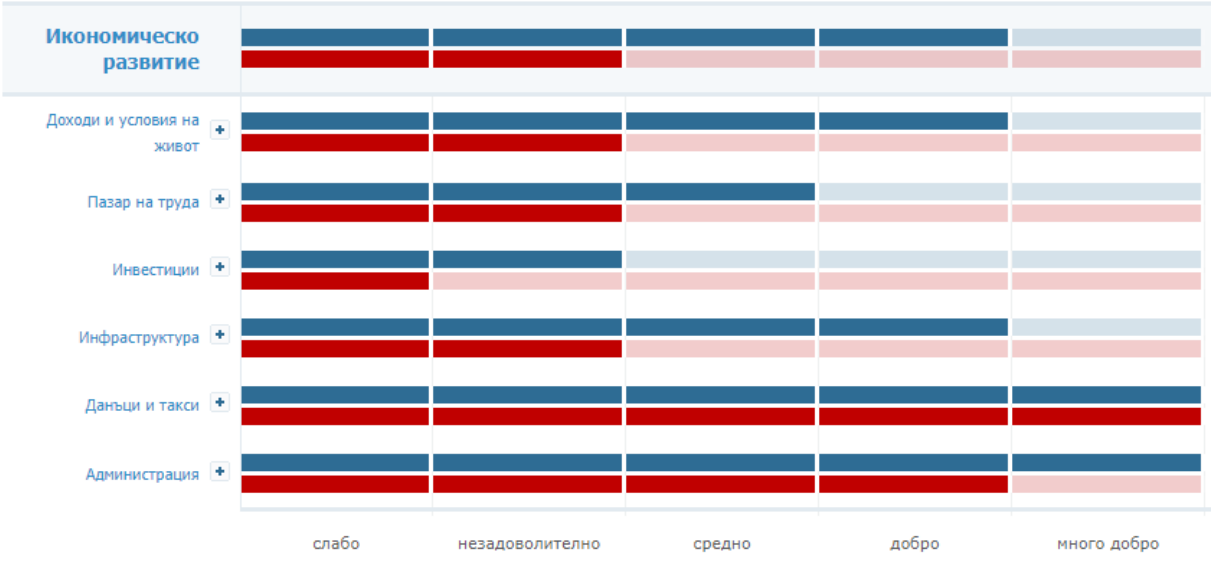

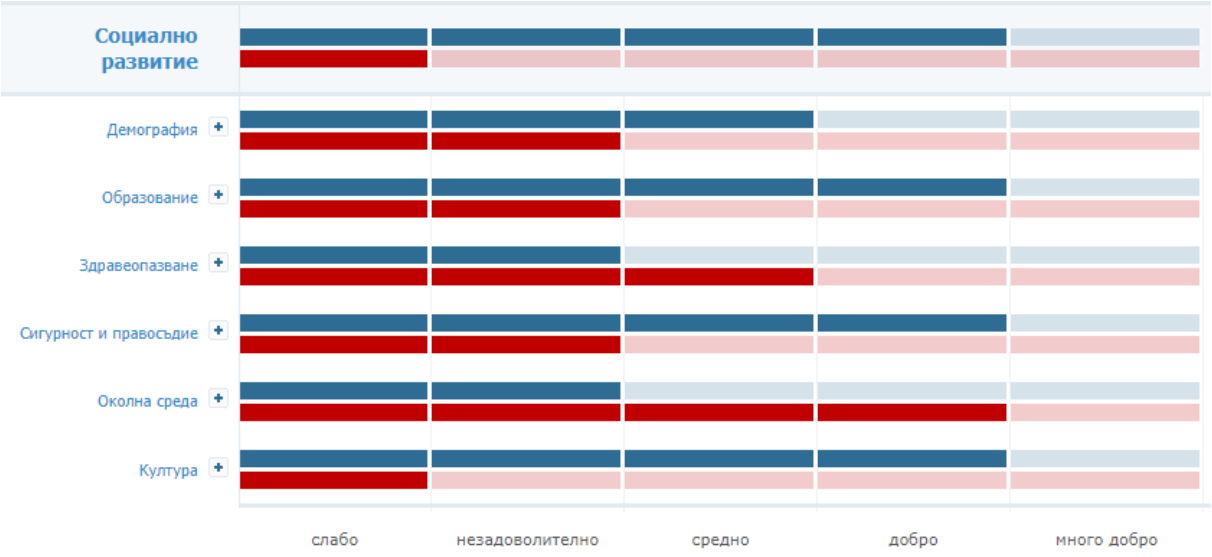

ВРАЦА – ВИДИН

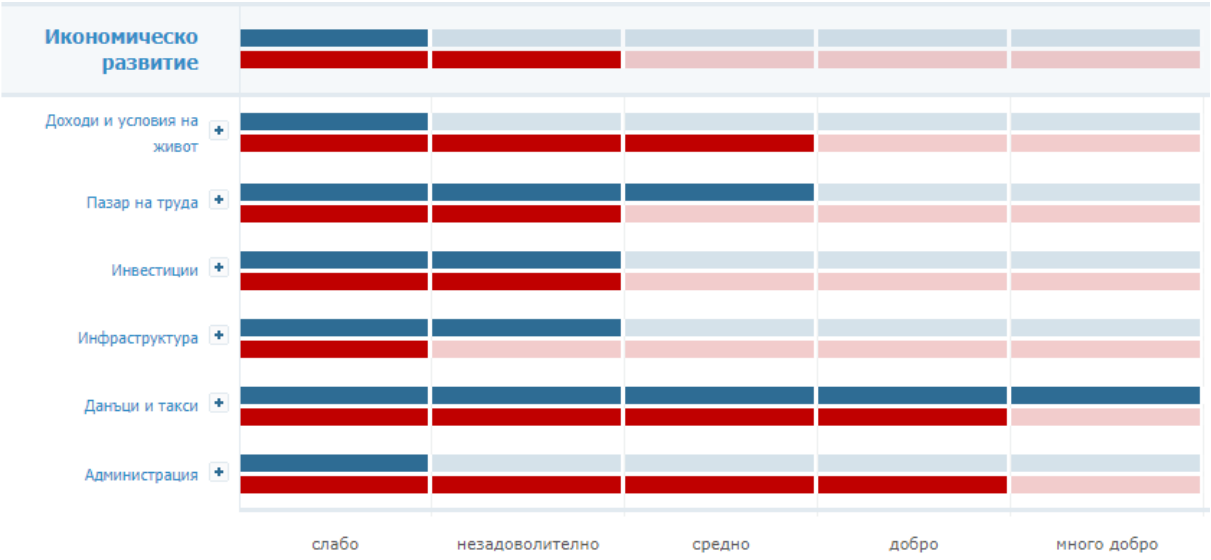
Икономическо развитие
Доходи и условия на живот
Пазар на труда
Инвестиции
Инфраструктура
Данъци и такси
Администрация
слабо
незадоволително
средно
добро
много добро

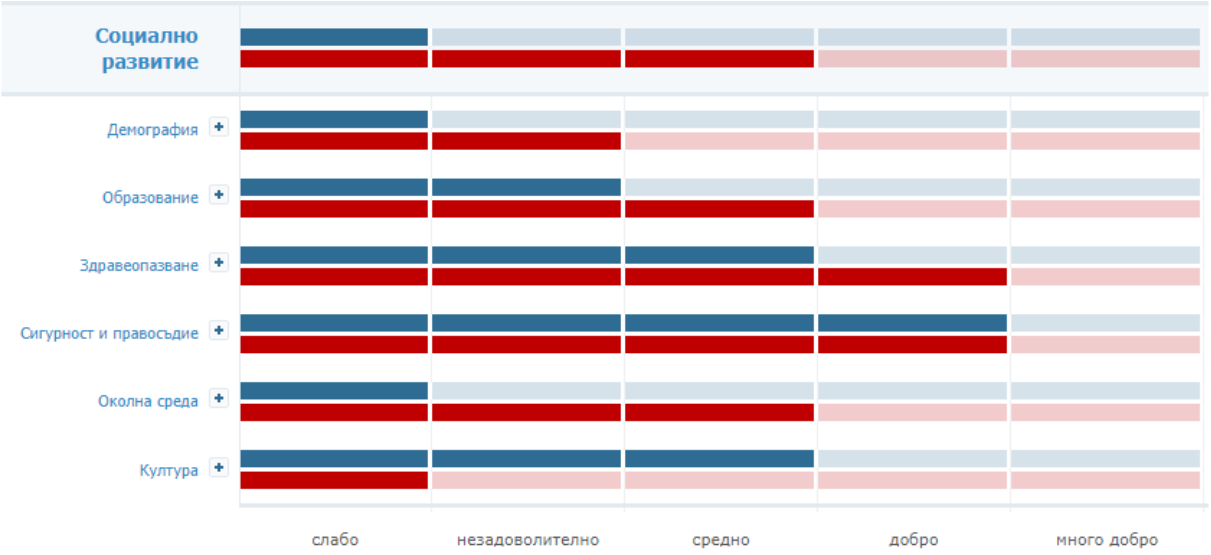
Социално развитие
Демография
Образование
Здравеопазване
Сигурност и правосъдие
Околна среда
Култура
слабо
незадоволително
средно
добро
много добро

ВРАЦА – РУСЕ

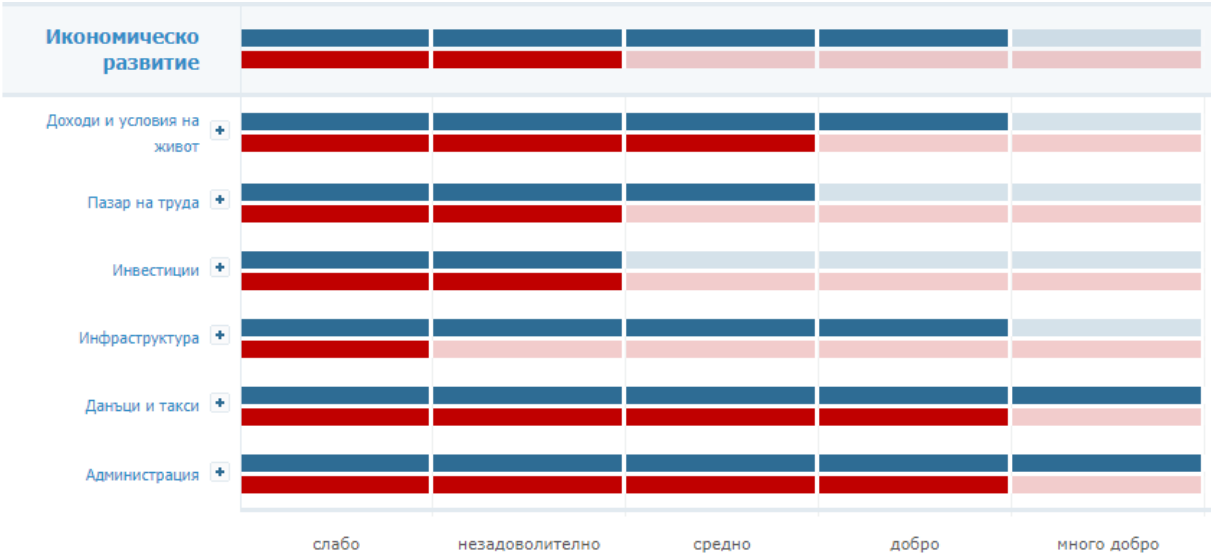
Икономическо развитие
Доходи и условия на живот
Пазар на труда
Инвестиции
Инфраструктура
Данъци и такси
Администрация
слабо
незадоволително
средно
добро
много добро

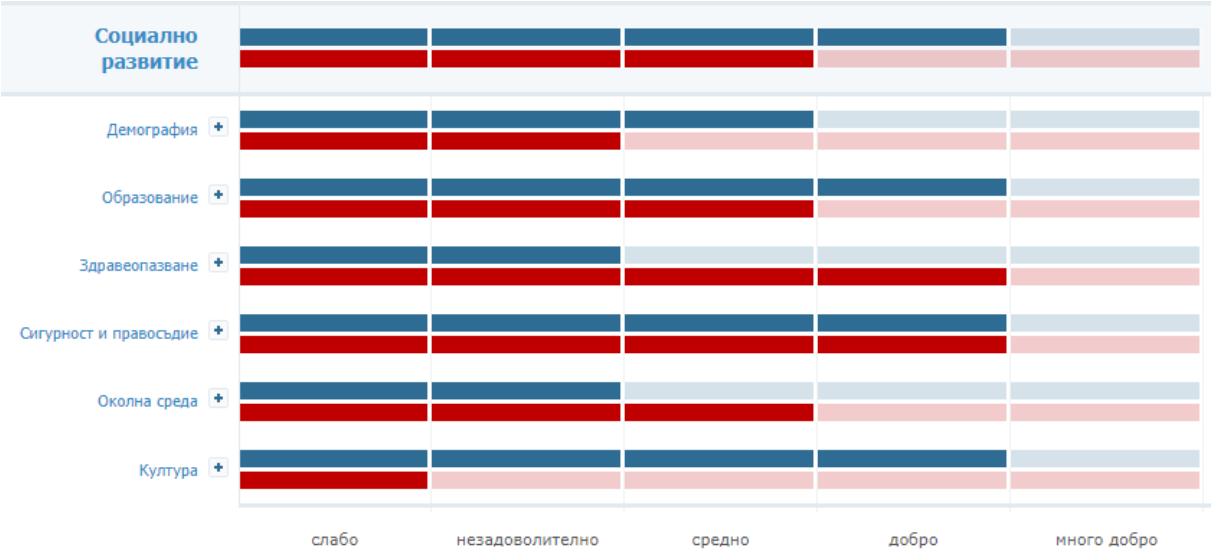
Социално развитие
Демография
Образование
Здравеопазване
Сигурност и правосъдие
Околна среда
Култура
слабо
незадоволително
средно
добро
много добро

ПЛЕВЕН – ВИДИН

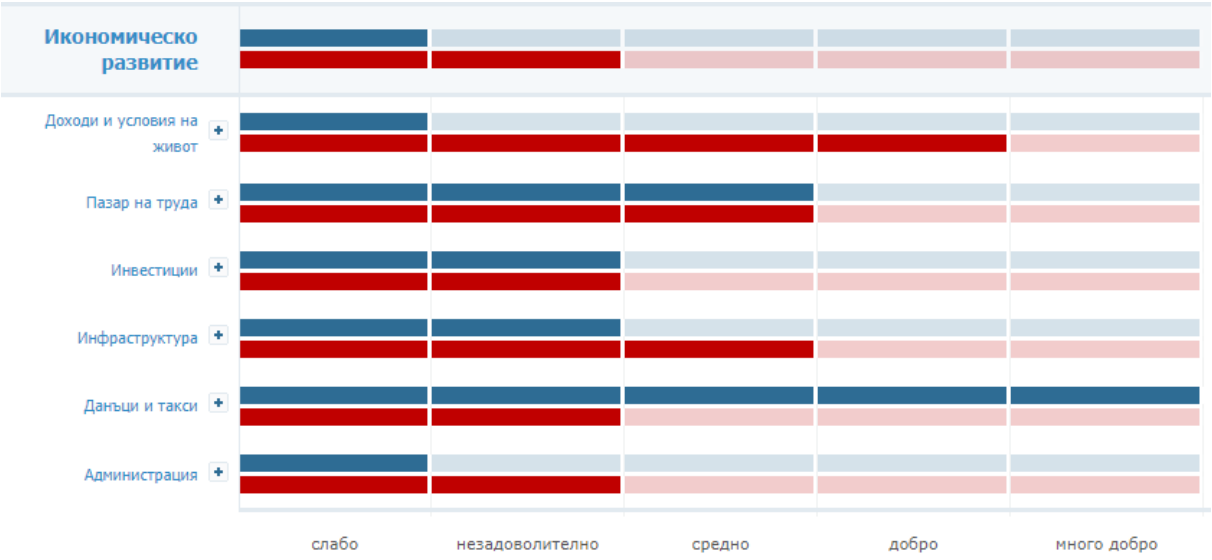

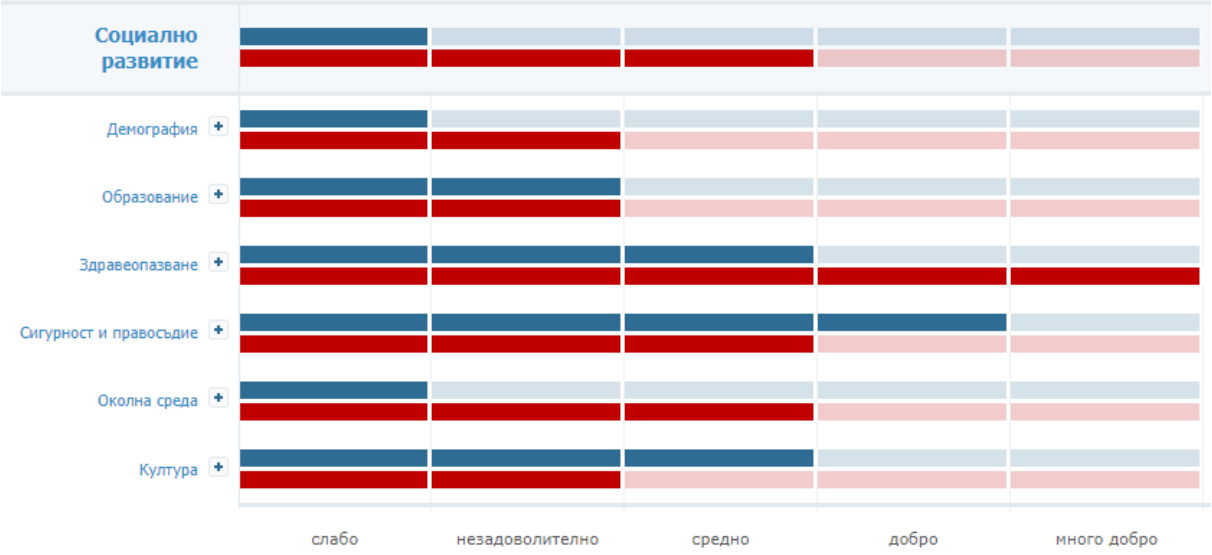

ПЛЕВЕН – РУСЕ

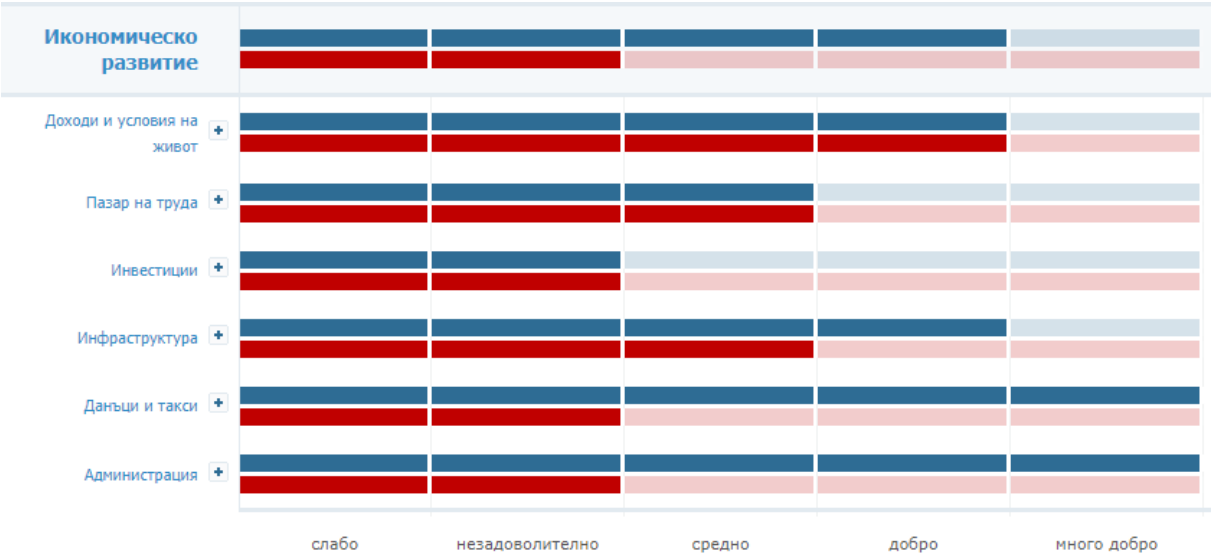
Икономическо развитие
Доходи и условия на живот
Пазар на труда
Инвестиции
Инфраструктура
Данъци и такси
Администрация
слабо
незадоволително
средно
добро
много добро

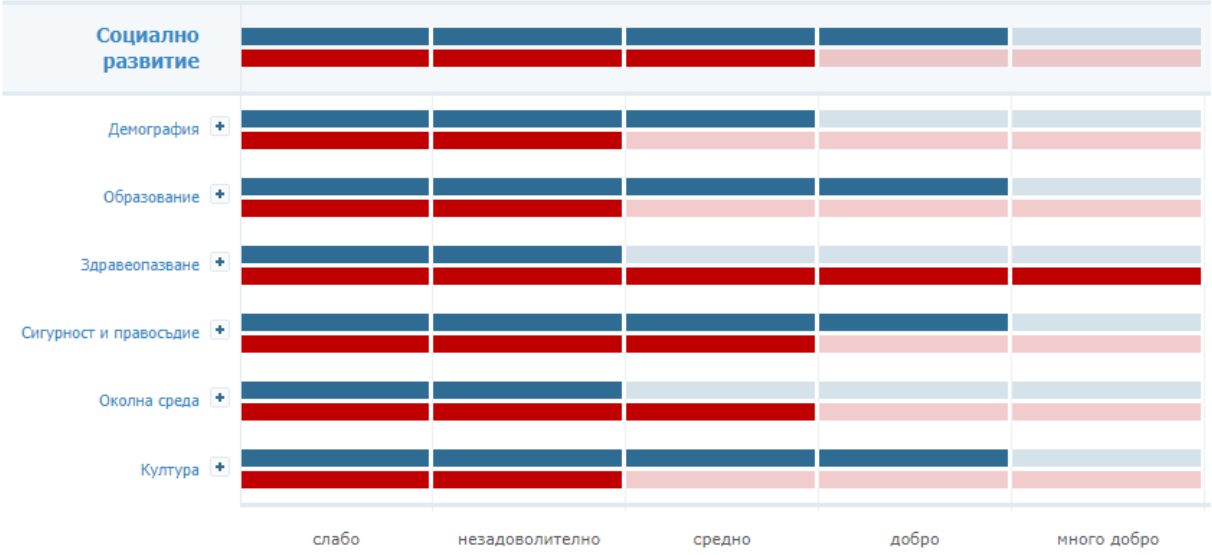
Социално развитие
Демография
Образование
Здравеопазване
Сигурност и правосъдие
Околна среда
Култура
слабо
незадоволително
средно
добро
много добро

ВЕЛИКО ТЪРНОВО – ВИДИН

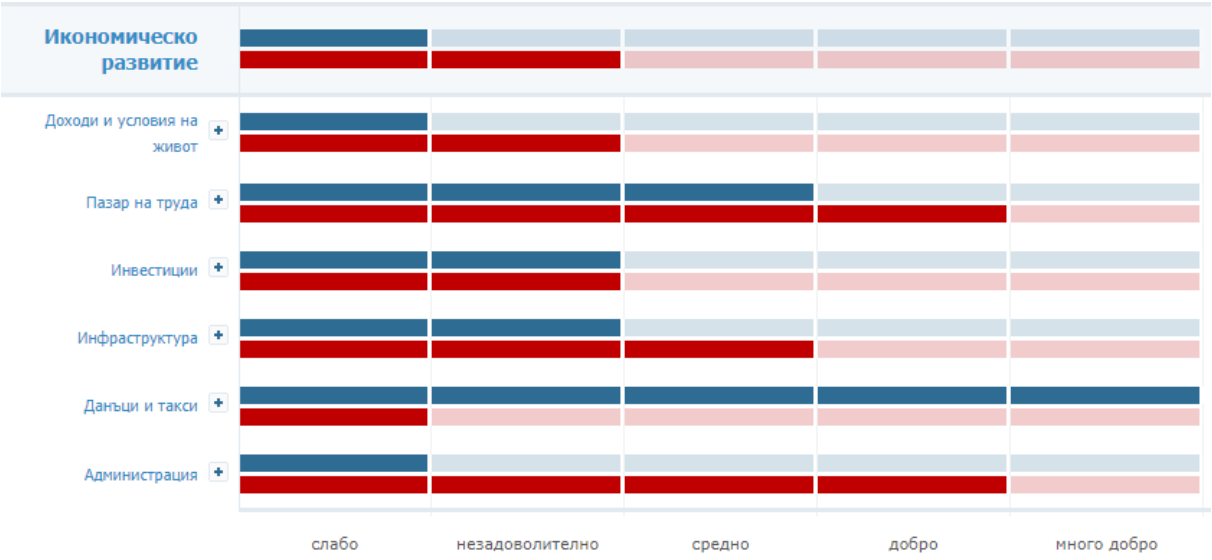

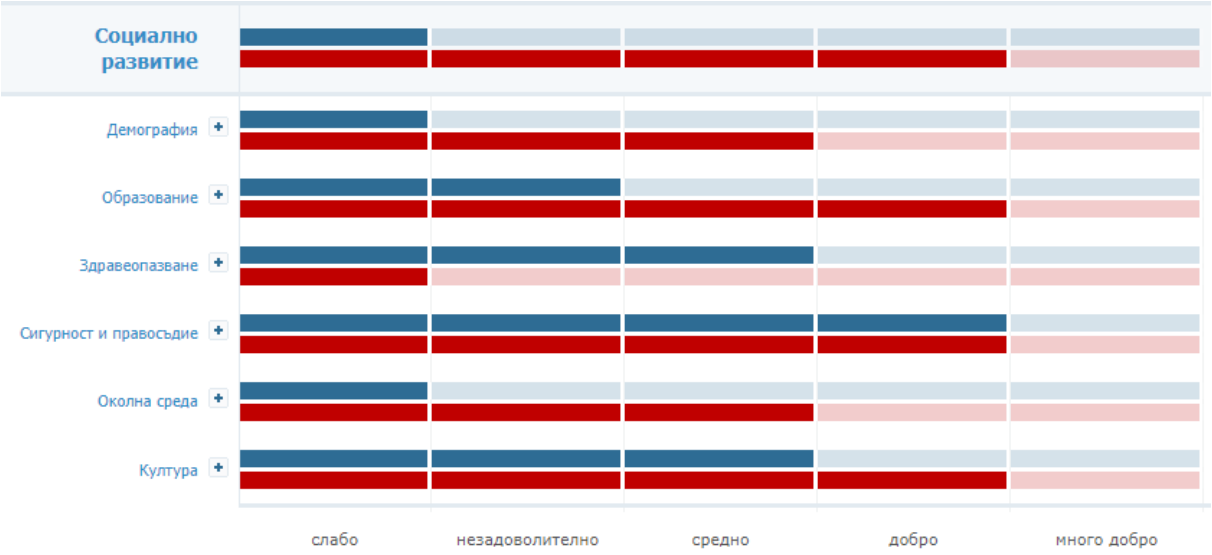

ВЕЛИКО ТЪРНОВО – РУСЕ

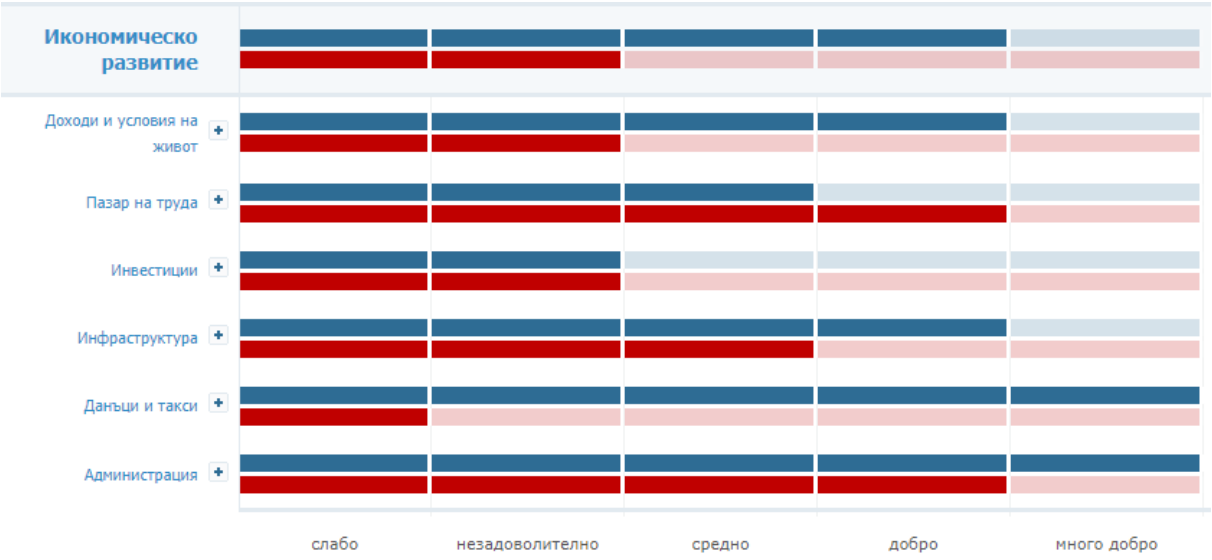

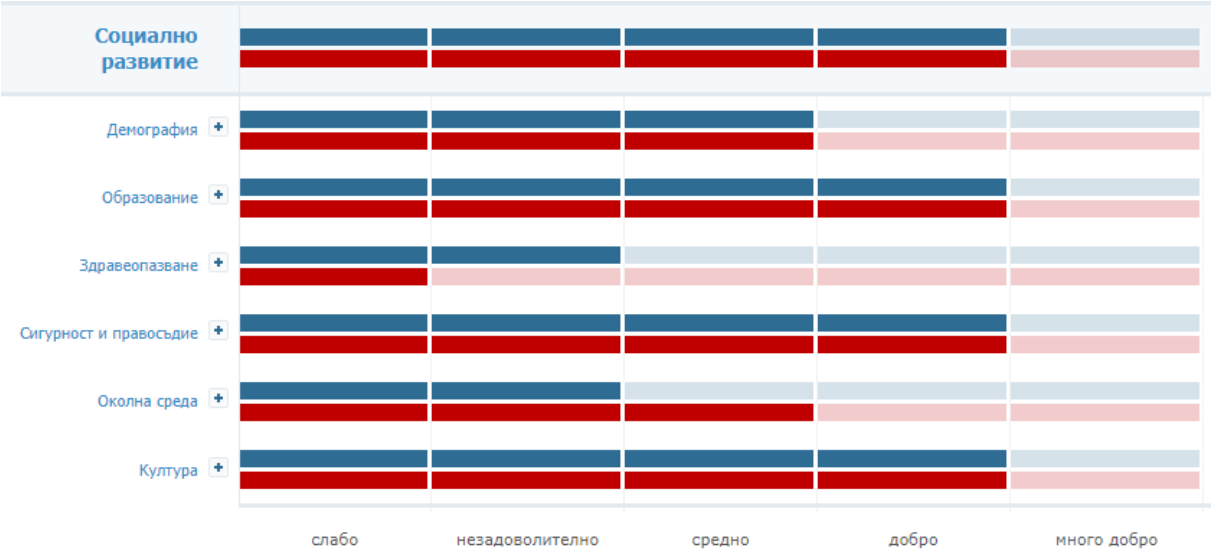

СИЛИСТРА – ВИДИН

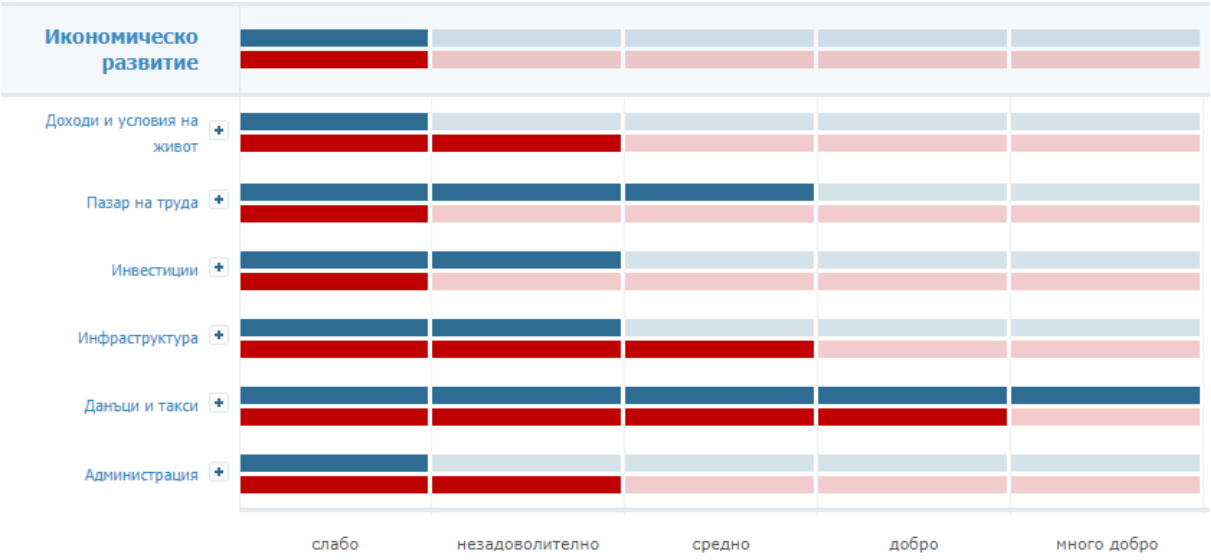

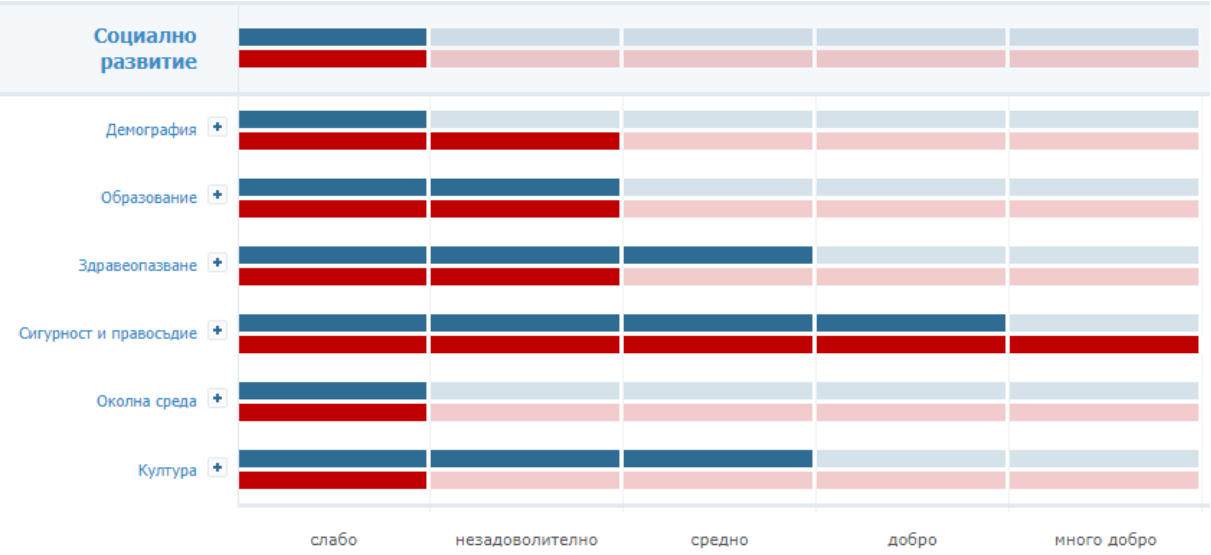

СИЛИСТРА – РУСЕ

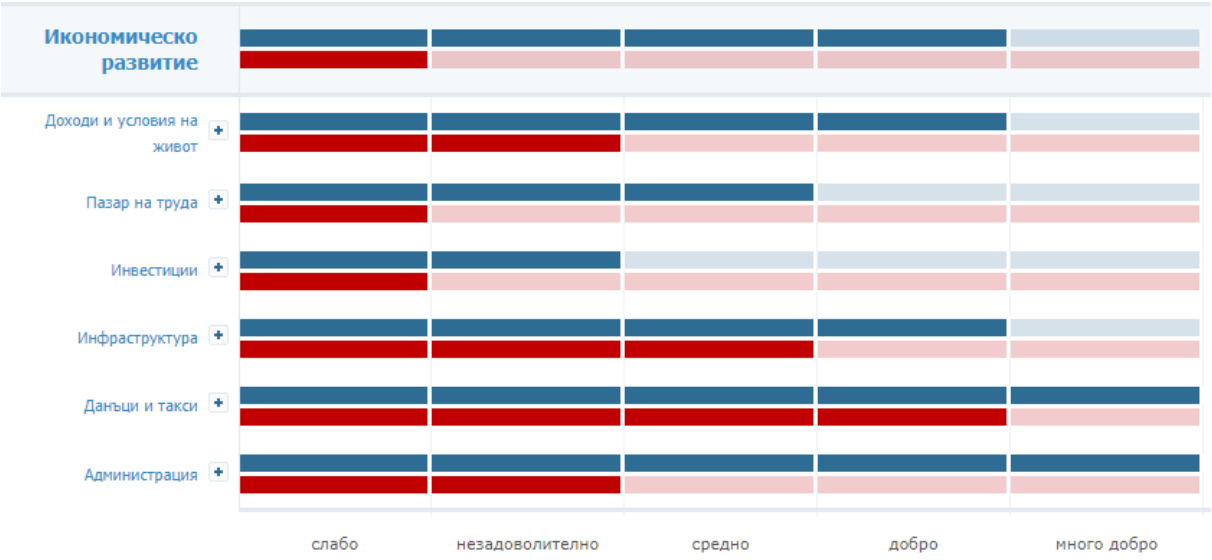

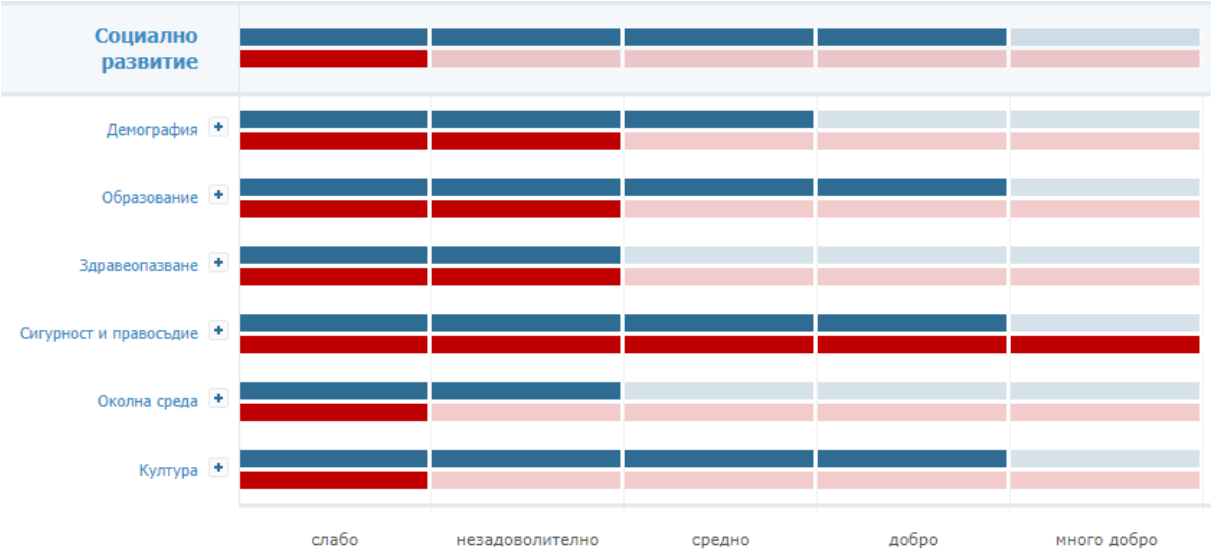

ДОБРИЧ – ВИДИН

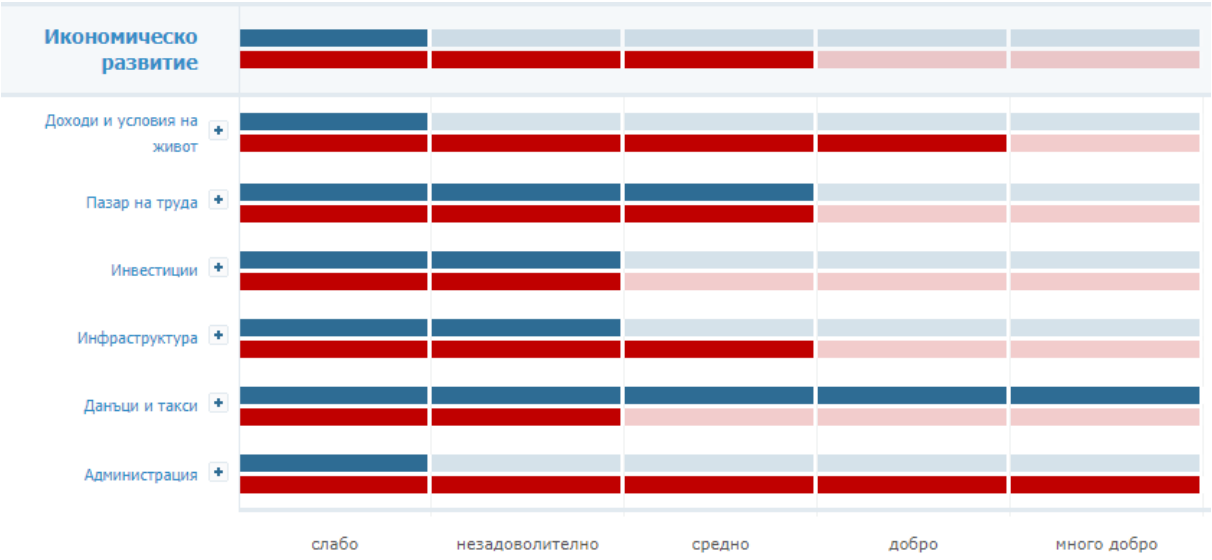

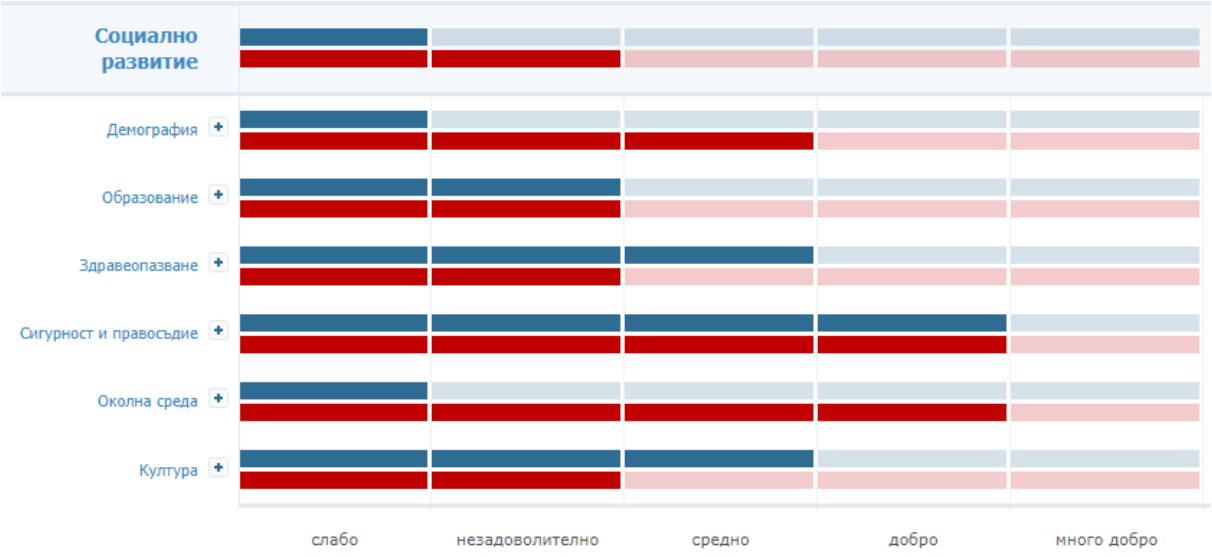

ДОБРИЧ – РУСЕ

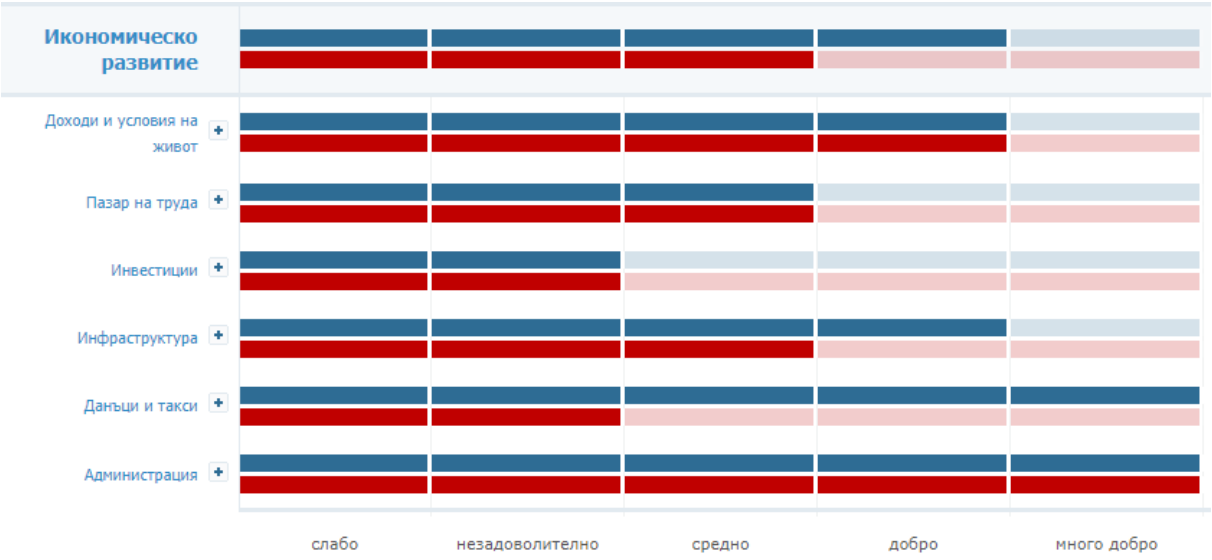

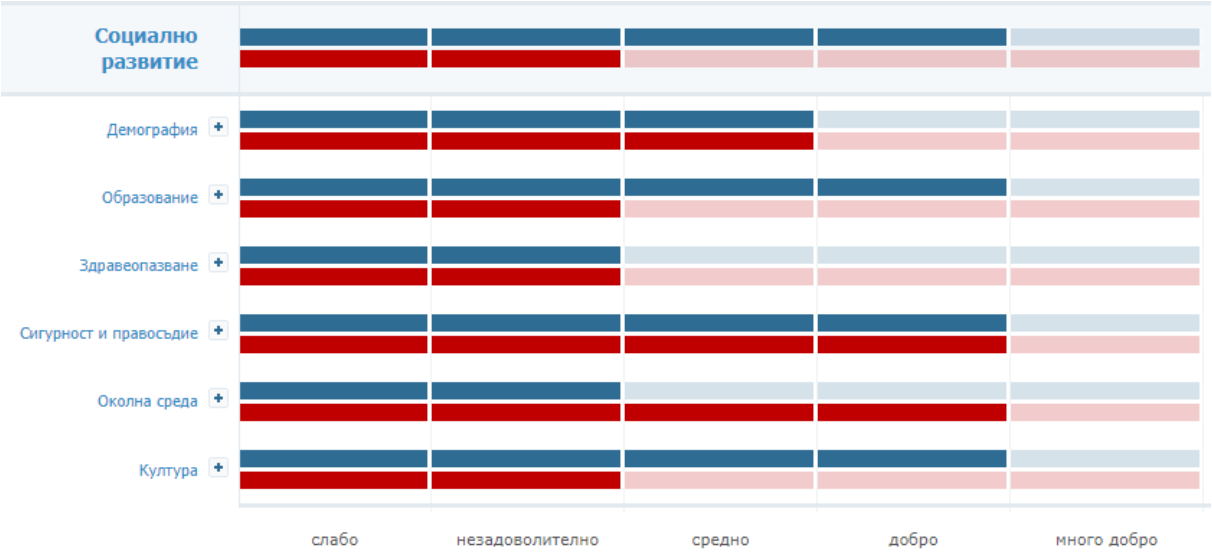

V.СТРАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ТРАНСГРАНИЧНИТЕ РЕГИОНИ ПО РЕКА ДУНАВ В БЪЛГАРИЯ, С ФОКУС ВЪРХУ ЦЕЛЕВИТЕ СЕКТОРИ – ТУРИЗЪМ, СЕЛСКО СТОПАНСТВО И ИКТ (ПРОЕКТ)

Настоящето предложение за СТАТЕГИЯ ЗА РАЗВИТИЕТО НА ТРАНСГРАНИЧНИТЕ РЕГИОНИ ПО РЕКА ДУНАВ В БЪЛГАРИЯ, С ФОКУС ВЪРХУ ЦЕЛЕВИТЕ СЕКТОРИ – ТУРИЗЪМ, СЕЛСКО СТОПАНСТВО И ИКТ, е изготвено въз основа на извършения „СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ на пазара на труда и икономическата среда в трансграничните региони по река дунав в България, с фокус върху целевите сектори – туризъм, селско стопанство и ИКТ“ и се прави в контекста на

основния статегически документ на ЕС за развитието на държавите по поречието на река Дунав, а именно: СТРАТЕГИЯТА НА ЕС ЗА РЕГИОНА НА РЕКА ДУНАВ.

Българските приоритетни области за Стратегията са:

- подобряване на достъпността, по и към Дунав и ефективното използване на енергийните ресурси;
- подобряване качество на водите, опазване на биоразнообразието, превенция и управление на риска;
- повишаване на конкурентоспособността, чрез иновации, образование, култура, туризъм, мултикултурен диалог и съхраняване на регионалната идентичност и богатото културно наследство;
- укрепване капацитета за управление, координация и партньорство на всички нива, повишаване на сигурността и интеграция на хората в неравностойно положение.

Настоящият проект за Стратегия се фокусира върху един от четирите основни стълба Стратегията на ЕС за региона на река Дунав, а именно „Създаване на просперитет в Дунавския регион“, с неговите приоритети:

- Знания, образование;
- Конкурентоспособност на предприятията;
- Инвестиране в хора и умения.

Предлагаме принос към ПРИОРИТЕТНА ОС 3 – „СОЦИАЛНО - ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ”, като се обособят следните специфини цели за равитие на целевите сектори – туризъм, селско стопанство и ИКТ

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ

СТИМУЛИРАНЕ НА СОЦИАЛНО - ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ И РАЗВИТИЕТО НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ОБЛАСТТА НА ЦЕЛЕВИТЕ СЕКТОРИ ТУРИЗЪМ, СЕЛСКО СТОПАНСТВО И ИКТ

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ

1. **Прилагане на знание и иновации в целевите сектори туризъм, селско стопанство и ИКТ**

Тази цел трябва да се разглежда наред с политиките и на други области като околна среда, мобилност, икономическо развитие, човешки ресурси т.н. Поради това, за изпълнението на тази цел е важно, да е налице широка консултация с други органи и институции, представляващи политиките в други области.

2. **Осъществяване на трансгранични и транснационални инициативи в подкрепа за иновациите в целевите сектори туризъм, селско стопанство и ИКТ**

Необходимо е засилване на транснационалния изследователски и научен обмен, създаването и развитието на изследователски центрове и програми, проекти за подпомагане на сътрудничеството между висши училища, професионални училища и

други в европейски контекст, както и подобряване на взаимодействието между образователни институции изследователски и иновационни центрове, създаването на партньорски мрежи и стимулиране на публично - частните партньорства.

Развитието на иновации и дейности, които в дългосрочен план да осигурят конкурентоспособност на Дунавския регион ще доведе до ускоряване на процеса на икономическо и социално сближаване на регионите, чрез развитие на устойчиви партньорства между тях.

3. **Подкрепа за конкурентоспособността на предприятията в целевите сектори туризъм, селско стопанство и ИКТ**

Секторите туризъм, селско стопанство и ИКТ предполагат голям потенциал за бъдещ растеж и икономическа интеграция. Сътрудничеството в региона трябва да бъде подкрепено на икономическо и политическо ниво, за да се преодолее най-голямото предизвикателство, което се състои в различните нива на конкурентоспособност и различните рамкови условия за предприятията в региона. Приоритетът за стимулиране на конкурентоспособността на предприятията трябва да е подкрепа на предприемачество, повишаване на капацитета за провеждане на ефективна финансова и инвестиционна политика на местно ниво, стимулиране на бизнес сътрудничеството и развитието на малкия и среден бизнес, както и проекти за изграждане на индустриални и технологични паркове и транспортно-логистични и панаирни центрове, вкл. целево насочени към секторите туризъм, селско стопанство и ИКТ.

4. **Развитие и извличане на полза от информационното общество**

Познанието и иновациите като двигатели на бъдещия растеж, изисква максималното използване на информационните и комуникационни технологии, което ще доведе до превръщането на иновативните идеи в конкретни нови продукти и услуги. Информационното общество не е добре развито в трансграничния Дунавския регион на България в сравнение със страните от ЕС. Действията по отношение на тази цел трябва да са в съответствие с няколко стълба от Цифровия дневен ред за Европа, по-конкретно стълбове № 4 „Бърз и високоскоростен достъп до интернет", № 5 „Изследователска дейност и иновации", № 6 „Цифрова грамотност, умения и приобщаване" и № 7 „Ползи за европейската общност, възникнали от информационните и комуникационни технологии". Те ще са успешни, ако всички участници от региона (представители на индустрията, публичния сектор, потребителите или гражданите) разполагат с надеждна бърза, високоскоростна, широколентова инфраструктура. Тази инфраструктура, която ще е от полза за действията, представени в настоящия документ, ще използва съвременни технологии като Интернет протокол версия 6 (ИПв6) и технологията за Идентификация на радио честоти (ИРЧ), които заедно ще дадат възможност за разгръщане на обособяващия се Интернет на нещата (Internet of Things, IoT), който ще тласне комуникациите човек-обект и обект-обект в посока повишаване качеството на живот и увеличаване на продуктивността.

5. **Инвестиции и цялостно използване на човешкият капитал в трансграничния Дунавски район**

Необходимо е да се подкрепи обменът на работна сила, изследователски мрежи, и студенти, и да се насърчи признаването на дипломи и квалификации. Освен това е необходимо развитие на общи стратегии за миграционните вълни, както и максимална интеграция на страните от Западните Балкани, в т.ч. България-Румъния.

За развитието на човешките ресурси са необходими повече мултидисциплинарни проекти и проекти за маркетинг на пазара на труда и студентската мобилност. Нужни са инициативи за повишаване капацитета на общинските и областните администрации и НПО, във връзка с устойчивото развитие на региона. В този контекст развитието на човешките ресурси се основава на партньорството и трансфера на знания и добри практики, като се акцентира върху:

- Подобряване качеството на образованието, отговарящо на търсенето на пазара на труда, създаване на възможности за повишаване на квалификацията и условия за развитие на приложно изследователска и научна дейност с оглед трансфера на знания и ноу-хау;
- Подобряване на възможностите за образование, преквалификация и обучение през целия живот в региона, с акцент върху опазване и развитие на природното и културното наследство.

6. Насърчаване развитието на туризма и дунавската култура

Дунавският регион се характеризира с голямо наследство от разнообразни култури, религии, етноси, общества и държави. Промоцията на интеркултурния диалог е пътят към толерантното взаимно разбиране, което позволява на европейската общност да бъде единна в многообразието си. Туризмът и междукултурният диалог ще спомогнат за ускоряване на процеса на икономическо и социално сближаване на регионите и развитие на устойчиви партньорства между тях. Тази приоритетна област трябва да се основава и да бъде в съответствие с общите цели и действия, предложени в сферата на европейския туризъм и представени в Съобщение на Комисията от 30 юни 2010 г. Особено важен приоритет за България е устойчивото развитие на туризма чрез ефективното използване на туристическия потенциал и насърчаване на междукултурното сътрудничество. Приоритетът включва интегрирани проекти с трансграничен и транснационален характер, които са насочени към формирането на обща Дунавска туристическа стратегия, развитие на общ туристически пазар и набор от инициативи за създаване на дунавски туристически продукти в областта на културния, винения, селския, круизния, балнео, спа-уелнес, вело и пешеходния туризъм. Този приоритет съдържа също така набор от проекти свързани с между-културни обмени, иновативни културни мрежи, създаването и трансфера на културни продукти и тяхната промоция, повишаването на уменията за общуване в между-културна среда, организирането на общи културни събития. Тези проекти са основани на разбирането, че културното разнообразие е едно от преимуществата на Дунавския регион.

Подцели:

- Подобряване на развитието на планирането и инфраструктурата за устойчив туризъм;
- Развитието на Дунавския регион като европейски бранд и важна туристическа дестинация;
- Развитие на културния туризъм и културния обмен;
- Планиране и териториално управление;
- Развитие на специализирана туристическа инфраструктура;
- Развитие на обща инфраструктура.
- Регионален маркетинг и реклама на регионалната идентичност и представяне на комплексен продукт за дестинацията, с цел идентифициране на долината на р. Дунав на туристическия пазар и постигане на високо ниво на информираност сред туристите;
- Насърчаване на партньорството и сътрудничеството на регионално ниво;
- Мониторинг и анализ на развитието на туризма в региона.
- Развитие на трансгранични туристически продукти;
- Представяне на дестинацията река Дунав на пазари на трети страни;

7. Насърчаване развитието на селското стопанство в региона

Регионът се хаактеризира с големи полощи обраотваема земя, добро развитие на земеделието и животновъдството, който следва д абъдат целево стимулирани.

Подцели:

- Създаване на жизнеспособно и конкуентоспособно земеделско производство и животновъдство;
- Повишаване конкурентоспособността и развитие на иновациите в стопанствата и предприятията от селското и горското стопанство и хранително-преработватилния сектор;
- Модернизация на селскостопанското производство, която да позволи нарастване на конкурентоспособността при запазване на естествените ресурси – земя, биоразнообразие и пр.;
- Ефективно използване на ресурсите, преход към нисковъглеродно и устойчиво на климатичните промени производство;
- Балансирано развитие на селскостопанското производство като предпоставка за рационално използване на природните, човешки и финансови ресурси;

- Стимулиране на трансфера на знания и иновации в селското стопанство;
- Повишаване на капацитета на системата за обучение, вкл. през целия професионален живот;
- Подкрепа за преобразуване на част от малките стопанства в пазарноориентирани ферми;
- Подкрепа за консолидацията на стопанствата на млади фермери;
- Диверсификация на стопанската дейност преди всичко в малките земеделски стопанства;
- Развитие на селскостопанската инфраструктура – напояване, подобрения на земите, борба с ерозията и др., с цел нарастване на производителността и запазване на природните ресурси;
- Създаване на групи на производителите с цел икономия от мащаба и приспособяване към пазарните изисквания;
- Подкрепа за интегрирането на земеделските производители в хранителната верига;
- Подкрепа на инвестициите в преработката, пазарната реализация и продуктовото развитие на селскостопански и горски продукти.

8. Да се превърне региона в регион на социалното включване

Дунавският регион се характеризира с голям брой различни етнически групи, голям процент от ромите живеят на територията на Дунавския регион. Еднакво важен фактор е социално-икономическото изключване и пространственото разделение. За това има огромна нужда от координиране на политиките на всички нива (национално, регионално) в областта на образованието, заетостта, здравеопазването и др. България и Румъния, като страни от Дунавския регион имат възможността да работят заедно и да обменят опит и добри практики в тази сфера. Социалното включване и интеграцията на ромски и други малцинства не следва да се разграничава и да се разглежда отделно от всички приоритетни дейности по икономическото и социално развитие на региона.

Обобщение:

За развитие на Трансграниния регион и постигането на тези цели е необходимо да се обединят усилията по прилагане политиките и стратегическите документи в тази сфера на държавно, местно и транснационлно ниво. От ключово значение е участието на неправитествения сектор, обединенията на работодателите, браншовите обединения, синдикалните организации и всички заинтересовани страни.

Усилията могат да успеят като се изпозват по предназначение финансовите стимули по Оперативните програми, Програмата за развитие на селските райони, от Държавния бюджет на България, директните стимули от Европейския съюз и др.